

AVOCATUL POPORULUI PENTRU DREPTURILE COPILULUI

RAPORT TEMATIC

RESPECTAREA DREPTURILOR COPIILOR CU VÂRSTA 0-3 ANI CARE SE AFLĂ ÎMPREUNĂ CU MAMELE LOR CE-ȘI EXECUTĂ PEDEAPSA ÎN INSTITUȚIILE PENITENCIARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

CHIȘINĂU

2018

Autor:

Serghei RUSU, Magistru în Drept, Doctorand USM, Lector universitar

Coordonatori:

Maia BANARESCU, Avocat al Poporului pentru drepturile copilului

Dumitru DAREA, consultant principal, Direcția drepturile copilului,

Oficiul Avocatului Poporului

Acest Raport este elaborat și publicat cu sprijinul financiar al UNICEF Moldova.
Conținutul, opiniile și modul de expunere a informației, precum și prezentarea grafică
nu reflectă neapărat punctul de vedere al UNICEF Moldova

LISTA DE ABREVIERI

CDC – Convenția ONU cu privire la drepturile copilului
CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CPT – Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
ONU – Organizația Națiunilor Unite
ONG – Organizații neguvernamentale
EPU - Evaluarea Periodică Universală
OAP – Oficiul Avocatului Poporului
APCD - Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului
UNODS - Agenția Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și Criminalității
OMS - Organizația Mondială a Sănătății
MSMPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
MJ – Ministerul Justiției
ANP – Administrația Națională a Penitenciarelor
AMP – Asistența Medicală Primară
UNICEF - United Nations International Children's Emergency Fund
UE - Uniunea Europeană
CoE –Consiliul Europei

CUPRINS:

Introducere

- I. Protecția drepturilor copiilor cu vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor care își execută pedeapsa în instituțiile penitenciare din Republica Moldova**
- II. Politicile statului în domeniul protecției drepturilor copiilor cu vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor ce-și execută pedeapsa penală în instituțiile penitenciare din Republica Moldova.**
- III. Standardele internaționale și practica altor state în domeniul protecției drepturilor copiilor aflați alături de mamele lor ce-și execută pedeapsa penală în instituțiile penitenciare**
- IV. Carențele sistemului penitenciar din Republica Moldova în domeniul protecției drepturilor copiilor ale căror mame își execută pedeapsa penală în instituțiile penitenciare**
- V. Concluzii și recomandări**

INTRODUCERE

Prezentul raport tematic este elaborat pentru a analiza respectarea drepturilor copiilor cu vârstă 0-3 ani, care se află împreună cu mamele lor ce-și execută pedeapsa în instituțiile penitenciare din Republica Moldova, în scopul de a identifica problemele care generează încălcarea drepturilor acestor copii și a veni cu un set de recomandări, pentru a îmbunătăți situația copiilor și mamelor acestora.

Raportul prezintă situația copiilor cu vârsta de la 0-3 ani, care se află în instituțiile de detenție împreună cu mamele lor în contextul monitorizării implementării la nivel național a Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

În ultimii ani, respectarea drepturilor copiilor aflați în locurile de detenție împreună cu mamele lor, devine tot mai actuală, atât la nivel național, cât și la nivel internațional; crește numărul de copii care, în lipsa unei sentințe, se află în locurile de ispășire a pedepsei alături de mamele lor. În acest context, Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului a întreprins numeroase acțiuni pentru a asigura respectarea drepturilor copiilor care se află în instituțiile penitenciare, indiferent de vârstă și statutul lor. Acest subiect a fost tratat repetat în rapoartele anuale ale Ombudsmanului Copilului, precum și în Raportul alternativ privind implementarea la nivel național a Convenției ONU cu privire la drepturile copilului prezentat la Comitetul ONU pentru drepturile copilului¹. La fel, au fost organizate diferite întreveneri cu factorii de decizie și discuții publice în cadrul Conferinței „Respectarea drepturilor copiilor născuți în instituțiile penitenciare, norme și standarde internaționale”, această tematică a fost discutată în premieră pentru Moldova în cadrul unei conferințe naționale organizate de Ombudsmanul Copiilor². La fel, vizitele de monitorizare în locurile de detenție a copiilor și discuțiile cu copiii, mamele condamnate în cadrul audiențelor și vizitelor individuale au făcut posibilă identificarea multiplelor curențe care au fost discutate și în a căror bază au fost înaintate propuneri și recomandări.

Astfel, elaborarea prezentului Raport face parte din șirul de acțiuni logice întreprinse de Ombudsmanul Copilului pentru a asigura și promova drepturile copiilor aflați alături de mamele lor care își ispășesc pedeapsa penală în instituțiile penitenciare.

Analiza problemelor acestei categorii de copii are la baza realitățile socio-umane și este efectuată, inclusiv prin prisma normelor legale care reglementează aflarea copiilor alături de

¹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/justitia_pentru_copii_1.pdf

² <http://ombudsman.md/ro/content/respectarea-drepturilor-copiiilor-nascuti-institutiile-penitenciare-discutata-premiera-pentru>

mamele lor în locurile de detenție, condițiile din instituțiile penitenciare sub aspectul respectării normelor de igienă și mediu favorabil pentru creșterea și educarea unui copil, din perspectiva repercusiunilor ce pot apărea în formarea psihicului copilului în urma aflării o perioadă îndelungată în asemenea instituții și altor aspecte importante care țin de modalitatea de ispășire a pedepsei penale în penitenciare a mamelor cu copii.

În aceeași ordine de idei ne vom referi la cadrul juridic internațional, reflectând jurisprudența CtEDO și vom analiza bunele practici în domeniul asigurării protecției drepturilor copiilor cu vârsta de până la trei ani care se află în locuri de detenție, alături de mamele lor condamnate.

Totodată, în prezentul Raport sunt oferite recomandări autorităților publice sub **aspectul** asigurării respectării drepturilor copiilor și mamelor acestora, precum și sunt făcute propuneri care ar optimiza legislația națională **sub aspectul** reformării conceptului de executare a pedepsei penale de către mamele care au copii în vârstă de la 0-3 ani astfel, încât să fie respectat principiul fundamental „interesul superior al copilului” enunțat în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

Referindu-ne la tematica Raportului, precizăm că printre drepturile afectate direct sau indirect de aflarea copiilor de vârstă 0-3 ani în detenție alături de mamele lor sunt: dreptul la viață și dezvoltare, dreptul la libertate, dreptul la familie, sănătate, educație, asistență și protecție socială, la îngrijiri recuperatorii. Drepturile vor fi analizate sub **aspectul** interacțiunii și interdependenței acestora precum și al prevalării unuia asupra celuilalt. Totodată, în contextul respectiv vom aprecia acțiunea principiilor fundamentale precum: „interesul superior al copilului”, egalității și nediscriminării etc, și respectarea acestora în condițiile în care copii cu vârsta de 0-3 ani se află în detenție alături de mamele lor condamnate.

La elaborarea prezentului Raport, pentru o analiza exhaustivă a situației în domeniul respectării drepturilor copiilor cu vârsta de 0-3 ani aflați alături de mamele lor condamnate cu ispășirea pedepsei penale în instituțiile penitenciare au fost folosite o serie de metode analitice printre care:

- metoda descriptivă, aplicată pentru descrierea genezei și a conceptului de copii aflați în detenție;
- metoda de analiză a fenomenului, a acțiunilor, tendințelor, cauzelor, formelor și a conjuncturii privind aflarea copiilor cu vârsta cuprinsă între 0-3 ani în instituțiile de detenție;
- metoda de sinteză a alternativelor existente în legislație pentru a nu întrerupe legătura dintre copil și mamă **în perioada de vârstă** de la naștere până la 3 ani;

- metoda de comparare a tendințelor de evoluție instituției executării pedepsei cu închisoarea de către mamele care au copii de vârstă 0-3 ani în legislațiile altor state, precum și studierea bunelor practici în acest domeniu;
- metoda clasificării a fost utilizată în evaluarea și delimitarea diferitelor tipuri de mecanisme pentru asigurarea legăturii dintre copilul nou-născut și mama sa, în condițiile de ispășire a pedepsei cu închisoarea;
- metoda concluziei a fost folosită ca urmare a metodelor utilizate, menționate mai sus, pentru a stabili clar și concis concluziile și recomandările adresate autorităților naționale pentru a asigura respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, inclusiv cele la care ne-am referit anterior.

Elaborarea prezentului Raport a fost realizat în temeiul prevederilor art.29 alin.(6) al Legii cu privire la Avocatul Poporului nr.52 din 03.04.2014, potrivit căruia Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului elaborează rapoarte tematice privind respectarea și promovarea drepturilor și libertăților omului pe care Republica Moldova le prezintă instituțiilor și organizațiilor naționale, internaționale și regionale din domeniul protecției drepturilor și libertăților omului.

În acest sens, Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului prin întocmirea prezentului Raport urmărește scopul de a promova politica de protecție a drepturilor copiilor de vârstă 0-3 ani, aflați alături de mamele lor condamnate la executarea pedepsei cu închisoarea în instituțiile de detenție și vine cu o analiză detaliată a nivelului de respectare a normelor și standardelor internaționale în domeniul respectiv.

I. Protecția drepturilor copiilor cu vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor care își execută pedeapsa în instituțiile penitenciare din Republica Moldova

Fundamentul prezentului Raport îl constituie **analiza situației privind respectarea** drepturilor copiilor care se află împreună cu mamele lor condamnate cu executarea pedepsei în instituțiile de detenție din Republica Moldova, prin prisma analizei situației de fapt, raportată la reglementările naționale și actele internaționale din domeniul orientat spre identificarea problemelor existente, atât la nivel de transpunere a standardelor internaționale în legislația națională, cât și nivelul de implementare a acestora.

Astfel, **în analiza drepturilor** copiilor de vârsta 0-3 ani, care se află împreună cu mamele lor condamnate cu executarea pedepsei în instituțiile de detenție **vom purcede** prin referirea la prevederile art.9 alin.(1) din Convenția cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989 potrivit căruia *„Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului”*³.

În aceeași ordine de idei, Regulile Organizației Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților femei și măsurile non-privative pentru femeile-infractor („Regulile Bangkok”), care stabilește *obligația statelor de a oferi un tratament special pentru mamele care alăptează și cele cu minori în penitenciare care au fost acuzate sau găsite vinovate de încălcarea legii*.

Reieșind din textele citate supra, observăm că statele la nivel internațional acordă o atenție sporită drepturilor copiilor care se află în detenție cu mamele lor, conștientizând în acest mod impactul instituțiilor penitenciare asupra dezvoltării fizice și psihice a copilului în antagonie cu dreptul la familie, sănătate, supraviețuire și dezvoltare, dreptul la libera circulație, dreptul la un mediu înconjurător sănătos, dreptul la protecție față de abuz și neglijare ș.a. drepturi consfințite în tratatele internaționale precum și în Constituția Republicii Moldova, Legea nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului și Legea nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc sau a copiilor separați de părinți, a căror respectare reprezintă un element *sine qua non* pentru asigurarea funcționării sistemului execuțional-penal.

Codul de Executare prevede că în Republica Moldova este posibilă aflarea minorilor de vârsta 0-3 ani împreună cu mamele lor în locurile de detenție, cu posibilitatea prelungirii termenului cu 6 luni.

³ https://www.unicef.org/moldova/ro/CRC_RO.pdf

Aflarea copiilor de vârstă 0-3 ani împreună cu mamele chiar și în locurile de detenție contribuie pozitiv la dezvoltarea fizică, psiho-emoțională a copilului, catalizarea și optimizarea procesului de hrană a acestuia, precum și contribuie la dezvoltarea instinctului matern al persoanei condamnate, ceea ce reprezintă un factor important în procesul de resocializare a condamnatei.

În literatura de specialitate se apreciază că asigurarea posibilității condamnatei de a fi alături de copilul său până la o anumită vârstă în procesul de ispășire a pedepsei penale asigură nu doar o dezvoltare normală și eficientă a copilului dar și contribuie la formarea legăturii post-penitenciare dintre mamă și copil, atunci când după executarea pedepsei mama se va reîntoarce în familie, iar continuarea relației dintre mamă și copil este crucială pentru ambii.⁴

Pentru a realiza o analiză complexă asupra respectării drepturilor copiilor cu vârsta de 0-3 ani aflați în locurile de detenție alături de mamele lor urmează să studiem sistemul execuțional-penal al Republicii Moldova, pentru a stabili condițiile de ispășire a pedepsei de către femeile care au copii.

Potrivit prevederilor art.61 alin.(1) Cod penal, pedeapsa penală reprezintă o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor.

Referindu-ne la categoriile pedepselor penale aplicabile persoanelor fizice, menționăm că anume pedeapsa penală stabilită la art.62 alin.(1) lit.f) și g) Codul penal, adică închisoarea se răsfrânge cel mai mult/grav asupra creșterii și educației copiilor de la 0 la 3 ani de către părinții lor, în special avem în vedere că aceasta afectează relația dintre mamă și copil.

Pentru a proteja drepturile copiilor ale căror mame au fost condamnate prin aplicarea unei pedepse penale cu închisoarea, legislația Republicii Moldova prevede un șir de reglementări menite să asigure relația dintre mamă și copil, atât de necesară nou-născutului, inclusiv prin posibilitatea ca mama să poată păstra copilul în instituția penitenciară unde își ispășește pedeapsa până la atingerea de către copil a vârstei de 3 ani.

Reglementări referitor la ispășirea pedepsei cu închisoarea sunt cuprinse într-un șir de acte normative naționale și anume:

- Codul penal al Republicii Moldova;
- Codul de procedură penală al Republicii Moldova;
- Codul de executare al Republicii Moldova;

⁴ Белоус В.Г., Дивитаева О.А. О научной школе медицинского права НОУ ВПО «Институт управления» // На пути к гражданскому обществу. – 2015. – № 2, с.11-16.

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.83 din 26.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.609 din 29.05.2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților;
- Ordinul Ministerului Justiției Nr.512 din 26.12.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare.

Actele normative enumerate supra determină pedepsele, condițiile și modul de executare a acestora fiind aplicabile inclusiv mamelor care au copii în vârstă de la 0 la 3 ani și sunt condamnate la o pedeapsă privativă de libertate sau sunt reținute preventiv, așa cum reiese din prevederile art. 329 al Codului de executare.

Potrivit informațiilor oferite de Administrația Națională a Penitenciarelor, la 01 octombrie 2018 în penitenciarele din Republica Moldova erau deținute **13 mame** cu copii de vârstă 0-3 ani, **6 dintre persoanele condamnate** sunt deținute la Penitenciarul nr.7-Rusca, care este amplasat în satul Rusca, raionul Hâncești, fiind un penitenciar de tip închis și **7 mame care își ispășesc pedeapsa** în Penitenciarul nr.16-Pruncul care este amplasat în municipiul Chișinău, sectorul Buiucani, comuna Pruncul, acesta din urmă are statut de spital-penitenciar, unde sunt tratați deținuții care suferă de diverse maladii.

Potrivit prevederilor art.197 alin.(1) al Codului de Executare, pedeapsa închisorii, stabilită prin hotărârea instanței de judecată, se execută în penitenciare, acestea la rândul lor sunt de 3 tipuri: de tip deschis, semiînchis și închis.

În aceeași ordine de idei art.72 alin.(2) și (4) din Codul penal prevede că, în penitenciare de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență, în penitenciare de tip semiînchis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave, săvârșite cu intenție, în penitenciare de tip închis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave.

Conform art.197 alin.(3) din Codul de Executare, femeile condamnate execută pedeapsa în penitenciare pentru femei sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea pentru ele a condițiilor penitenciarului pentru femei.

Cu referire la persoanele de sex feminin condamnate care nu au atins majoratul, menționăm că acestea execută pedeapsa în penitenciare pentru femei, cu asigurarea pentru ele a condițiilor de penitenciar pentru minori.

Reieșind din conținutul prevederilor art.255 alin.(1) din Codul de executare, stabilim că femeile, de regulă, execută pedeapsa în penitenciare pentru femei, în acest sens, unicele acte

normative care reglementează modalitatea de executare a pedepsei penale de către femeile condamnate și drepturile copiilor aflați în detenție alături de mamele lor sunt prevederile Codului de Executare și ale Statutului executării pedepsei de către condamnați.

Prin derogare de la prevederile menționate anterior alin.(2) al art.255 din Codul de Executare reglementează că femeile condamnate pot executa pedeapsa și în sectoare separate ale penitenciarelor pentru bărbați, însă în condițiile penitenciarului pentru femei.

Pentru femeile gravide și mamele care au cu ele copii, legiuitorul stabilește că acestea nu pot fi deținute în condițiile penitenciarului de tip închis, respectiv pentru acestea executarea pedepsei poate avea loc doar în penitenciare de tip semiînchis și deschis, cu regim de detenție inițial, unde condițiile de detenție sunt mult mai prielnice.

Reieșind din analiza reglementărilor sus-menționate observăm că legiuitorul oferă anumite privilegii femeilor însărcinate și celor care au cu ele copii, stabilindu-le în mod diferit condițiile în instituțiile de executare a pedepsei cu închisoarea.

Referindu-ne la procedura de primire a deținuților minori în penitenciar, menționăm că, potrivit prevederilor pct.22 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.83 din 26.05.2006, deținutele de sex feminin pot fi însoțite în locurile de detenție de copiii care nu au împlinit vârsta de 3 ani.

Vârsta se constată conform adeverinței de naștere a copiilor, iar în lipsa acesteia - în baza dispoziției organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată; de regulă acesta va fi judecătorul de instrucție, ținând cont de specificul examinării cauzelor penale în a cărui procedură se află cazul respectiv.

Apreciem existența unui articol separat cu privire la particularitățile executării pedepsei de către femeile gravide și mamele care au copii în vârstă de până la 3 ani în Codul de executare.

Astfel, potrivit art.256 din Codul de executare, în penitenciarele unde își execută pedeapsa femeile gravide și mamele care au copii în vârstă de până la 3 ani se amenajează încăperi speciale pentru îngrijirea acestora și creșe pentru copii. Totodată femeilor li se asigură posibilitatea de a naște în spitale ce nu aparțin Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Menționăm că atât Codul de procedură penală, cât și Codul penal nu se expun asupra modalității și procedurii de stabilire a aflării/șederii copilului cu mama în detenție, unicele referințe în sensul dat se găsesc în Codul de executare și în Hotărârea Guvernului R.Moldova nr.83 din 26.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați.

Conform prevederilor art.256 alin.(4) al Codului de executare, la solicitare, mamei cu copil în vârstă de până la 3 ani i se creează condiții de locuire în comun. În acest caz, administrația penitenciarului asigură o supraveghere continuă, inclusiv medicală, a copilului și a mamei.

În acest sens, femeilor gravide și mamelor care alăptează le este asigurată o rație alimentară suplimentară, totodată acestea au dreptul de a procura nelimitat produse alimentare folosind banii de pe contul lor de peculiu. Totuși, este de menționat faptul că în cadrul instituțiilor de detenție nu există o linie bugetară separată care să asigure hrana copiilor conform standardelor de vârstă. Menționăm faptul că acordarea dreptului de procurare a produselor alimentare suplimentar din cadrul unității comerciale nu asigură soluționarea problemei or, în acest caz mamele depind totalmente de contul de peculiu pe care îl au. În condițiile în care acestea nu pot fi încadrate în câmpul muncii, posibilitățile lor financiare sunt reduse sau chiar nu există.

La împlinirea vârstei de 3 ani, cu consimțământul scris al mamei și cu acordul autorității tutelare, copilul se dă în îngrijire unei persoane, indicate de mamă sau instituției specializate pentru copii. Astfel, odată transmis copilul spre îngrijire unei persoane sau instituții specializate pentru copii, administrația penitenciarului urmează să asigure mamei posibilitatea de a menține legătura cu copilul său, în condițiile în care aceasta nu împiedică dezvoltarea normală a copilului și nu are efecte negative asupra lui.

Precizăm că legislația nu conține o definiție sau o stabilire clară și exhaustivă a efectelor negative care le-ar putea avea comportamentul mamei asupra copilului, precum și situația în care comportamentul mamei ar putea influența negativ dezvoltarea normală a copilului și nu este stabilit ce ar presupune un asemenea comportament, aceasta înseamnă că decizia privind asigurarea posibilității mamei de a comunica în continuare și de a întreține relații cu copilul său rămâne exclusiv la discreția administrației penitenciarului, care în lipsa unor criterii clare ar putea să permită sau să interzică menținerea legăturii dintre mamă și copil.

În această ordine de idei, în cazul în care administrația instituției penitenciare nu ar permite menținerea legăturii dintre mamă și copil invocând oricare din temeiurile descrise *supra*, mama în principiu ar putea contesta un asemenea refuz în instanța de judecată din raza teritorială unde își ispășește pedeapsa solicitând instanței de a obliga instituția penitenciară să îi acorde posibilitatea de a menține legătura cu copilul său.

Legislația prevede posibilitatea de a prelungi, în temeiul prevederilor art.256 alin.(5) al Codului de executare, perioada de timp în care copilul poate să se afle în compania mamei în locurile de detenție până la 6 luni. Prolungirea termenului respectiv poate fi efectuată la solicitarea condamnatului prin decizia administrației penitenciarului.

În anumite circumstanțe, pentru asigurarea dezvoltării normale și securității copilului, în temeiul deciziei motivate a șefului penitenciarului cu acordul autorității tutelare, copilul poate fi dat în îngrijire unei persoane sau instituției specializate pentru copii și înainte de împlinirea vârstei de 3 ani. Menționăm că nu există o procedură bine stabilită privind situațiile în care șeful

penitenciarului ar putea decide transmiterea copilului spre îngrijire unui terț sau unei instituții specializate pentru copii, ceea ce presupune că șeful instituției penitenciare la libera alegere doar cu acordul autorității tutelare și nu la solicitarea, sau în baza recomandării acesteia, poate decide în ce cazuri va decide transmiterea copilului înainte de împlinirea de către acesta a vârstei de 3 ani. Astfel, observăm că chiar în pofida relației strânse dintre mamă și copil în perioada post-natală, în anumite cazuri, de exemplu, comportamentul periculos sau neglijent al mamei față de copilul său, șeful penitenciarului ar putea decide, în condițiile, în care aceasta este necesar, pentru dezvoltarea normală a copilului, să îl transmită altcuiva pentru întreținere și îngrijire.

Statutul executării pedepsei de către condamnați la secțiunea 20 prevede, completând prevederile Codului de executare, anumite facilități acordate femeilor cu copii ce se află în detenție sub aspectul condițiilor de ispășire a pedepsei, dar nu se referă detaliat la situația copiilor.

Astfel, la **pct.466 din Statut** este prevăzut faptul că pe perioada toamnă-iarnă, în încăperile penitenciarului destinate pentru îngrijirea femeilor gravide și creșele pentru copii se menține o temperatură nu mai mică de +20°C.

La fel Statutul executării pedepsei de către condamnați prevede că femeile gravide și cele care alăptează beneficiază de o rație alimentară suplimentară. Totuși, această normă nu prevede niște specificări concrete cu privire la copiii în vârstă de la 0-3 ani. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.609 din 29.05.2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiectele de toaletă și menaj ale deținuților, la *Anexele nr.2 și nr.7* nu reglementează subiectul abordat de prezentul raport.

Igiena

Problema asigurării igienei în locurile de detenție este în permanență în vizorul organelor internaționale, inclusiv al Comitetului pentru Prevenirea Torturii⁵. În rapoartele sale referitor la Republica Moldova Comitetul a menționat de mai multe ori problemele cu care se confruntă țara noastră referitor la asigurarea condițiilor de igienă pentru deținuți și chiar au fost formulate numeroase Recomandări ce trebuie să fie incluse în reglementările naționale menționate *supra*.

Astfel, pentru a menține standardele privind igiena personală și pentru a preveni răspândirea infecțiilor și a altor condiții nesănătoase în cadrul centrului de detenție toată îmbrăcămintea persoanei trebuie să fi spălată, iar acesta trebuie să facă o baie înainte de a fi primit în Centrul de detenție.

⁵https://www.iom.md/sites/default/files/publications/Migration%20management/pdf/14_Acte%20Internationale%2C%20Nationale%20si%20Bune%20Practici%20in%20Domeniul%20Detentiei%20Migrantilor%20Ilegali_ROM.pdf
pag. 41 (on-line)

Centrele de detenție trebuie să pună la dispoziția persoanelor obiecte de igienă personală corespunzătoare atât pentru femei cât și pentru bărbați.

În acest sens, vor fi evaluate practicile culturale existente și bunurile de familie, specificând obiectele livrate deținuților.

La primirea în Centrele de detenție, fiecărei persoanei se va oferi cel puțin următoarele obiecte:

- o bucată de săpun de baie sau echivalentul acestuia;
- un pieptene;
- un tub de pastă de dinți;
- o periuță de dinți;
- o sticlă de șampon, sau echivalentul acesteia;
- o sticlă de loțiune de corp;
- un dezodorizant.

Pentru a fi respectate normele de igienă în locurile de detenție, personale trebuie să mențină igiena personală, inclusiv prin spălarea regulată a hainelor.

Centrele de detenție urmează să asigure accesul deținuților la apă și săpun 24 din 24 de ore și trebuie să le ofere posibilitatea ca aceștia să facă baie sau un duș zilnic.

În aceeași ordine de idei apreciem că femeile, fetele, bărbații și băieții urmează să fie asigurați cu cel puțin un set de îmbrăcăminte conform mărimii lor, conform culturii lor, anotimpului și climei, iar în privința nou-născuților și celor cu vârsta de până la 2 ani trebuie să li se ofere un cearșaf de 100cm x 70cm.

Hotărârea Guvernului R.Moldova nr.609 din 29.05.2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților, la *Anexa nr.7* la fel prevede standarde de igienă aplicabile deținuților în general care sunt incluse în tabelul de mai jos.

Norma minimă de obiecte de toaletă și menaj pentru deținuți⁶

Nr. d/o	Denumirea articolului	Unitatea de măsură	Cantitatea	Termenul
1.	Săpun de rufe	grame	200	lunar
2.	Săpun de toaletă (pentru utilizare zilnică)	grame	100	lunar
3.	Săpun de toaletă pentru îmbăiere	grame	30	săptămânal
4.	Periuță de dinți	bucăți	2	anual
5.	Pastă de dinți	tub de 50 ml	6	anual

⁶Anexa nr.7 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.609 din 29.05.2006, privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților.

6.	Hârtie igienică	role	1	lunar
7.	Aparat de bărbierit de unică folosință, pentru deținuții de sex masculin	bucăți	1	lunar
8.	Absorbante pentru deținute femei	bucăți	10	lunar
9.	Scutece, pentru copii care sânt crescuți de către mame deținute în penitenciare, până la atingerea vârstei de 2 ani	bucăți	50	lunar

Alimentația

Potrivit articolului 247 al Codului de executare, condamnaților le este asigurată de 3 ori pe zi, la ore prestabilite, gratuit, hrană caldă.

Alimentarea condamnaților se face, din contul mijloacelor bugetului de stat, cu respectarea normelor minime stabilite de Guvern.

Femeilor gravide condamnate, mamelor care alăptează, condamnaților minori, condamnaților care lucrează în condiții grele și nocive, precum și condamnaților bolnavi, conform indicațiilor medicului, și invalizilor de gradul I și II li se stabilește o rație alimentară suplimentară.

Este interzisă, în calitate de măsură de constrângere, reducerea cantității, calității și a valorii calorice a hranei eliberate condamnatului. Condamnatului i se asigură acces permanent la apă potabilă. Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.609 sunt stabilite anumite rații alimentare pentru persoanele aflate în izolatoare.

Norma minimă de alimentare zilnică pentru deținutele gravide și mame care alăptează⁷

Nr. crt.	Denumirea produselor	Grame	Kcal	Proteine	Lipide	Glucide	Vitamine		Minerale	
							C	B ₂	Ca	Fe
1.	Pâine din făină de grâu de calitate întâi în amestec cu calitatea a doua sau cu făină de secară	450	1026,00	29,39	4,05	187,47	-	0,42	135,90	9,66
2.	Făină de grâu de calitate a doua	15	50,40	1,48	0,25	10,50	-	0,02	4,80	0,50
3.	Crupe	110	357,05	14,30	136	76,49	-	0,07	41,80	3,63
4.	Paste făinoase	10	34,10	0,90	0,12	14,18	-	0,01	2,40	0,20
5.	Carne	130	270,40	13,66	23,62	-	-	0,16	9,10	2,47

⁷Anexa nr.3 la Hotărârea Guvernului nr.609 din 29.05.2006, privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților.

6.	Pește	100	45,90	8,00	1,20	-	-	0,06	30,00	0,40
7.	Grăsimi animale topite - alimentare și de culinarie, margarină	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Ulei vegetal	5	43,60	-	4,69	-	-	-	-	-
9.	Zahăr	40	156,40	-	-	57,24	-	-	0,80	0,12
10.	Ceai	1	1,00	0,17	-	0,07	0,10	0,01	5,00	0,82
11.	Sare iodată	25	-	-	-	-	-	-	121,23	2,50
12.	Cartofi	250	160,00	3,25	0,25	70,50	37,50	0,10	20,00	1,75
13.	Legume	250	56,00	2,38	0,04	11,94	62,50	0,08	100,00	2,00
14.	Foi de dafin	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Pastă de roșii	5	5,10	0,21	-	1,02	2,25	-	3,90	0,12
16.	Ouă de găină (buc.)	1	65,00	4,60	4,70	0,30	-	0,19	24,00	1,20
17.	Unt	50	363,50	0,25	38,75	0,36	-	0,05	11,50	0,10
18.	Lapte	400	228,00	9,60	12,00	23,0	6,00	0,60	484,00	0,40
19.	Brânză de vaci	20	29,80	2,82	1,70	0,44	0,10	0,05	35,20	0,08
20.	Smântână	20	40,20	0,48	3,76	0,76	0,06	0,02	17,20	0,04
21.	Fructe uscate	15	28,00	0,27	-	6,46	0,23	0,01	12,45	1,68
	TOTAL:		2960,00	92,50	96,49	460,73	108,74	1,85	1059,28	27,67
	Raportul masei ingredientelor			1,00	1,10	4,90				
	Norma		2950,00	102,00	100,00	407,00	120,00	2,00	900,00	25,00

Asistența medicală

Referindu-ne la asistența medicală acordată deținuților, menționăm că aceștia beneficiază în mod gratuit de tratament medical și de medicamente.

Potrivit prevederilor articolul 230 alineatul (2) din Codul de executare, condamnații beneficiază în mod gratuit de asistență medicală și de medicamente în volumul stabilit de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, în conformitate cu legislația în vigoare.

Acordarea asistenței medicale gratuite are loc în unitatea medicală a instituției penitenciare după înscrierea prealabilă și conform unui grafic aprobat de șeful penitenciarului, cu excepția cazurilor de urgență când acordarea asistenței medicale se realizează imediat în măsura posibilităților.

Codul de executare în articolul 231 reglementează cerințele față de serviciul medical în penitenciare, astfel, orice penitenciar trebuie să aibă la dispoziție serviciul cel puțin al unui medic generalist, al unui medic stomatolog și al unui medic psihiatru. În penitenciarul cu capacitatea de cel puțin 100 de locuri trebuie să funcționeze, în regim permanent, un centru curativ staționar pentru acordarea de asistență medicală fiecărui condamnat.

Condamnații bolnavi care au nevoie de tratament medical specializat sânt transferați neîntârziat sau conform indicației din fișa medicală a condamnatului stabilită de medicul penitenciarului în instituțiile medicale specializate ale Administrației Naționale a Penitenciarelor sau în spitalele Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, de regulă în cele care se află în raza penitenciarului.

Pentru a se asigura sănătatea persoanelor care deja execută pedeapsa, la primirea în penitenciar a condamnatului acestuia i se efectuează un examen medical.

Astfel, la sosirea în penitenciar, condamnatul în termen de până la 24 de ore este examinat pentru constatarea existenței de leziuni corporale sau altor urme de violență și, în termen de până la 15 zile, este chestionat și supus examenului medical și igienizării sanitare în încăperile de carantină ale penitenciarului.

Ulterior, la solicitare acesta va fi supus examinării medicale precum și în mod periodic, în timpul executării pedepsei, însă nu mai rar de o dată la 6 luni. La fel, la eliberarea din locurile de detenție condamnatul va fi supus examenului medical.

Examenul medical se efectuează în condiții de confidențialitate și intimitate, cu excepția cazurilor în care medicul, pentru motive de siguranță și securitate, solicită prezența altor reprezentanți ai administrației penitenciarului, fapt care va fi consemnat în modul corespunzător.

În cazul în care se constată urme de violență, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori de alte rele tratamente sau persoana condamnată acuză violență, medicul care efectuează examenul medical are obligația de a consemna în fișa medicală cele constatate și declarațiile persoanei condamnate în legătură cu acestea sau cu orice altă agresiune și de a anunța imediat șeful instituției penitenciare, care sesizează procurorul și Avocatul Poporului sau, în cazurile privind condamnații minori, Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului în termen de 24 de ore.

La fel, în cazul unei boli grave sau constatării că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori alte rele tratamente, administrația penitenciarului asigură înștiințarea, de îndată, telegrafic ori pe o altă cale, familiei, altor persoane apropiate condamnatului despre acest fapt.

Persoana condamnată are dreptul de a cere să fie examinată, din cont propriu, la locul de deținere, de un medic din afara sistemului penitenciar, indicat de aceasta sau de un medic legist.

Constatările medicului din afara sistemului penitenciar se consemnează în fișa medicală a persoanei condamnate, iar certificatul medico-legal se anexează la fișa medicală, după ce persoana condamnată a luat cunoștință de conținut, contra semnătură.

În cadrul sistemului penitenciar, condamnații beneficiază de asistența terapeutică, chirurgicală, psihiatrică, ginecologică și stomatologică. În condițiile în care condamnatul dorește acesta poate, din cont propriu, să beneficieze și de serviciile medicului privat.

Potrivit prevederilor art.233 alin.(1) din Codul de executare, serviciul medical al penitenciarului sau medicul care deservește penitenciarul este obligat să verifice regulat:

- a) cantitatea, calitatea, prepararea și servirea hranei;
- b) starea sanitaro-igienică a încăperilor și a teritoriului penitenciarului;
- c) starea și curățenia așternutului condamnaților, a îmbrăcăminteii acestora, corespunderea lor anotimpului.

În acest sens, șeful penitenciarului este obligat să ia cunoștință de raportul și de recomandările medicului și ale serviciului medical și să întreprindă urgent măsurile necesare. Dacă șeful penitenciarului consideră că, în cadrul penitenciarului, respectarea recomandărilor este imposibilă sau că acestea sunt inacceptabile, el prezintă Administrației Naționale a Penitenciarelor un raport, cu anexarea opiniei medicului sau a serviciului medical. Cu referire la respectarea dreptului la sănătate a copiilor cu vârsta 0-3 ani se constată unele lacune legislative și probleme care au fost depistate de Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului în urma vizitelor de monitorizare petrecute în cadrul penitenciarelor specializate⁸. Este de evidențiat faptul că până în prezent legiuitorul nu a stabilit o linie bugetară separată predestinată pentru copii de 0-3 ani, în scopul asigurării necesităților specifice asistenței medicale specializate.

Totodată, Ombudsmanul menționează faptul că în cadrul Penitenciarului nr.7 Rusca nu există în statele de personal unitatea de medic pediatru, atât de necesară pentru siguranța vieții și sănătății copiilor care se află instituția dată. O altă problemă o reprezintă spațiul mic și amenajat necorespunzător vârstei copiilor. Astfel, copii sunt supuși riscului de a fi traumatizați în momentul petrecerii timpului în aer liber. De asemenea, lipsa spațiului de joacă amenajat corespunzător în interiorul încăperii instituției penitenciare reprezintă o încălcare a prevederilor articolului 31 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului care prevede expres faptul că „Statele recunosc dreptul copilului la odihnă și la timp liber, la joc și la activități recreative proprii vârstei sale, de a participa în mod liber la viața culturală și artistică”⁹.

⁸ <http://ombudsman.md/ro/content/respectarea-drepturilor-copiilor-nascuti-institutiile-penitenciare-discutata-premiera-pentru>

⁹ https://www.unicef.org/moldova/ro/CRC_RO.pdf

Referindu-ne nemijlocit la asistența medicală oferită persoanelor de sex feminin precum și mamelor cu copii în instituțiile penitenciare menționăm că femeilor deținute trebuie să le fie oferit accesul deplin la serviciile medicale și servicii specifice ca răspuns la nevoile lor speciale incluzând, examinarea acestora de către un asistent medical de sex feminin. Toate femeile trebuie să aibă acces la serviciile ginecologice, obstetrice și la produsele sanitare de care au nevoie. La acest capitol este necesar de evidențiat faptul că în cazurile când asistența medicală nu poate fi acordată copiilor în cadrul instituțiilor penitenciare, Administrația Națională a Penitenciarelor, are încheiate contracte cu centrele de sănătate publică din comunitate, unde copiii pot beneficia de serviciile necesare.

Mai mult decât atât, în timpul controlului medical la sosire, pacientele ar trebui să obțină consultații despre sănătatea reproductivă. Este sugerat ca un medic de gen feminin să fie disponibilă pentru paciente pentru prevenirea posibilului disconfort.

Centrul de detenție trebuie să se asigure că femeile nu trebuie să se dezbrace de față cu alte persoane deținute sau vreun membru al personalului de sex masculin, exceptând cazurile când deținuta a dat consimțământul să fie tratată de un membru de sex masculin al echipei medicale.

Un membru al personalului medical trebuie să fie desemnat să monitorizeze nevoile femeilor și copiilor de la centru. Alegerile femeilor referitoare la sarcina lor trebuie să fie respectate. În cazul în care femeia cere întreruperea sarcinii, instituțiile potrivite trebuiesc identificate, iar informația comunicată în mod clar, pentru a preveni potențialele complicații ce apar la adresarea femeilor în caz de avorturi riscante. Femeile însărcinate, în special cele ce au ajuns la 7 luni de sarcină, nu trebuie să fie deținute în instituțiile de detenție. Dacă alternativele reținerii nu sunt disponibile, femeile însărcinate trebuie să fie îngrijite în condiții speciale.

Aspectele descrise supra, reprezintă garanțiile prevăzute de legislația Republicii Moldova pentru protecția drepturilor copiilor de vârstă 0-3 ani ce se află în instituțiile de detenție cu mamele lor, apreciem că deși legislația națională în mare parte corespunde reglementărilor internaționale din domeniu, implementarea în practică a acestor standarde minime de protecție presupune numeroase dificultăți, chiar și în condițiile în care numărul de femei care își cresc copiii în instituțiile de detenție nu este atât de mare în Republica Moldova.

În cazul copiilor care se află în penitenciar cu mamele lor, instituția de detenție este obligată să asigure escorta mamei și copilului la centrul de sănătate din comunitate pentru examinările planificate, precum și să țină cont de calendarul vaccinărilor profilactice corespunzător vârstei copilului, la fel escortarea urmează să fie asigurată la solicitarea mamei cu îndreptarea medicului din instituție, în funcție de starea de sănătate a copilului.

De asemenea, Ombudsmanul Copilului remarcă faptul că în instituțiile penitenciare lipsesc psihologii specializați și pedagogii care ar putea să ofere o asistență calificată copiilor de la 0-3 ani și mamelor acestora. În majoritatea cazurilor, mai mulți copii sunt lăsați cu una din deținute în timp ce celelalte mame se ocupă de treburile zilnice. Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului constată faptul că nivelul de socializare slab al copiilor cu lumea din afară afectează negativ procesul de dezvoltare îngreunând procesul de reintegrare socială. În concluzia celor expuse supra, consolidarea capacităților compartimentului medical și atragerea unui psiholog specializat în problemele copiilor cu vârsta de 0-3 ani, ar mări șansele de dezvoltare normală a copilului.

II. Politicile statului în domeniul protecției drepturilor copiilor cu vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor, care își execută pedeapsa penală în instituțiile penitenciare din Republica Moldova

Republica Moldova adoptă constant diferite documente cu caracter directiv, cum sunt planuri de acțiuni, strategii de modernizare ș.a. menite să asigure dezvoltarea nivelului de protecție juridică din partea statului a unui anumit sector al relațiilor sociale.

Astfel, referindu-ne la politicile adoptate de stat în domeniul protecției drepturilor copiilor de vârsta 0-3 ani ce se află în instituțiile de detenție împreună cu mamele lor care execută pedeapsa închisorii, ne vom referi în primul rând la Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022, acesta fiind un document de politici publice ce are drept scop implementarea și promovarea drepturilor omului în Republica Moldova.¹⁰ La baza adoptării acestuia au stat recomandările internaționale în domeniul drepturilor omului adresate Republicii Moldova de către organele de monitorizare ale ONU, Consiliului Europei, OSCE și altor Organizații internaționale.

Planul Național de Acțiuni cuprinde majoritatea recomandărilor Consiliului ONU pentru drepturile omului, acceptate de Republica Moldova în cadrul celui de al II-lea ciclu al Evaluării Periodice Universale (EPU), care a avut loc la Geneva, în noiembrie 2016.

Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului cuprinde o reglementare aparte unde sunt prevăzute principalele probleme în respectarea drepturilor copiilor printre care se enumeră: dreptul copiilor la securitate socială și la educație, probleme ce țin de îngrijirea copiilor ș.a.

Astfel, chiar dacă nu sunt reflectate direct în Planul Național de Acțiuni drepturile copiilor de vârsta 0-3 ani care se află în instituțiile penitenciare alături de mamele lor, totuși prin includerea segmentelor ce țin de dreptul la educație și la îngrijirea copiilor drept prioritate strategică statul recunoaște problemele existente în domeniul respectiv și î-și propune drept acțiuni pentru implementarea recomandărilor mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor omului, care au constatat o serie de deficiențe ce urmează a fi înlăturate pentru a asigura realizarea drepturilor copiilor și adolescenților în Republica Moldova, cum ar fi instruirea îngrijitorilor și îmbunătățirea sprijinului social și psihologic pentru copiii afectați.

Un alt document strategic pentru Republica Moldova în domeniul protejării drepturilor copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor este Hotărârea Guvernului R.

¹⁰Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022. disponibil [online]: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/octombrie/NG_PHP3_1102017.pdf.

Moldova nr. 434 din 10 iunie 2014 privind aprobarea Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 și Hotărârea Guvernului R. Moldova nr.350 din 18.04.2018 cu privire la aprobarea priorităților de politici sectoriale pe termen mediu (2019-2021). Hotărârea respectivă prevede 3 tipuri de priorități în diferite domenii în care statul prin intermediul instituțiilor sale își propune să acționeze, acestea fiind divizate în: domenii de prioritate majoră, domenii prioritare și alte obiective, aici au fost incluse prioritățile ce țin de asigurarea continuității reformelor inițiate în anii precedenți, precum politicile publice cu aspect intersectorial.

Astfel, acțiunile inițiate de Guvern urmează să continue modernizarea și eficientizarea prestării serviciilor publice, care să contribuie la creșterea economiei și dezvoltarea socială, asigurarea securității Republicii Moldova în toate dimensiunile, precum și consolidarea eforturilor de realizare a angajamentelor luate în cadrul Agendei de asociere cu Uniunea Europeană.

Așadar, la punctul 16 din Hotărârea Guvernului R. Moldova nr.350 identificăm drept obiectiv al priorității de politici sectoriale pe termen mediu, dezvoltarea capacităților și infrastructurii sistemului penitenciar și îmbunătățirea condițiilor de detenție. În acest sens, statul urmărește asigurarea continuității acțiunilor de îmbunătățire a condițiilor de detenție, inclusiv a mamelor care au cu ele copii cu vârsta de la 0 la 3 ani.

Asigurarea drepturilor copiilor de vârsta 0-3 ani care se află în instituțiile de detenție împreună cu mamele lor se realizează inclusiv prin reforma sistemului penitenciar din Republica Moldova, or, odată cu adoptarea Legii Nr.300 din 21.12.2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare, statul își propune modernizarea sistemului administrației penitenciare, acțiune care face parte din Strategia de Dezvoltare a Sistemului Penitenciar pentru anii 2016-2020.¹¹

Strategia de Dezvoltare a Sistemului Penitenciar pentru anii 2016-2020 este adoptată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.1015 din 01.09.2016.

Astfel, potrivit Strategiei de Dezvoltare a Sistemului Penitenciar, printre obiectivele de referință ale statului se regăsesc: modernizarea infrastructurii sistemului penitenciar pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție și dezvoltarea serviciilor medicale de calitate pentru persoanele private de libertate, servicii, echivalente cu cele prestate în sistemul public de sănătate.

Referindu-ne la aspectul de modernizare a infrastructurii, menționăm că Strategia conține un plan multianual de îmbunătățire a condițiilor de detenție ce se referă în special la reconstrucția

¹¹Strategia de Dezvoltare a Sistemului Penitenciar pentru anii 2016-2020, disponibil [online]: http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/Strategia_de_dezvoltare_a_sistemului_penitenciar_2016-2020.pdf.

penitenciarelor existente, în acest sens printre rezultatele scontate ale modernizării infrastructurii sunt:

- Majorarea cu 40% a capacității de cazare, în condiții de cel puțin 4m² pentru o persoană, prin organizarea construcției unui nou penitenciar în municipiul Chișinău, a unei case de arest în Bălți și a unor noi sectoare de detenție în penitenciarele nr.3 - Leova, nr.5 - Cahul, nr.10 - Goian și nr.17 - Rezina;

- Modernizarea a unui număr minim de 2000 de locuri de cazare, având în vedere standardele actuale până la sfârșitul anului 2020;

- Indicele total de ocupare va înregistra o valoare situată sub pragul de 100% raportat la standardul național;

- Capacitatea de transport al sistemului penitenciar va crește cu 20% până în 2020;

- Îmbunătățirea calității alimentării persoanelor private de libertate.

Numărul mamelor cu copii în locurile de detenție nu este mare în raport cu alte categorii de condamnați, implementarea obiectivelor privind modernizarea infrastructurii penitenciarelor, în mod inevitabil, va contribui la umanizarea detenției și respectarea standardelor internaționale și naționale în materie de condiții ce ar asigura sustenabilitatea pe termen lung, impactul pozitiv realizându-se și în privința respectării drepturilor copiilor ce se află împreună cu mamele lor în locurile de detenție, în acest sens mamele cu copii vor beneficia de spații separate destinate îngrijirii copiilor.

Sub aspectul sistemului progresiv de executare a pedepsei, potrivit Strategiei sus menționate, statul își propune inclusiv crearea sectoarelor de detenție pentru deținerea separată a deținuților care se află în regimuri diferențiate de detenție, acest obiectiv ar duce la respectarea prevederilor art.197 alin.(3), art.255 alin.(2) din Codul de executare, precum și reglementările cuprinse în Hotărârea Guvernului nr.83 din 26.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați potrivit căroră, femeile execută pedeapsa în locuri de detenție separate de bărbați, iar mamelor cu copii trebuie să le fie create condiții prielnice de detenție pentru creșterea și educarea copiilor.

Un alt obiectiv, propus de Strategia de dezvoltare a sistemului penitenciar, prevede modernizarea serviciilor medicale de calitate pentru persoanele private de libertate, echivalente cu cele prestate în sistemul public de sănătate.

Menționăm că la etapa actuală serviciile medicale de sănătate nu sunt acreditate, ceea ce presupune că, calitatea serviciilor este una relativ inferioară standardelor minime stabilite în sistemul public de sănătate, astfel, prin realizarea acestui deziderat statul urmărește scopul de a dezvolta servicii medicale, echivalente celor din comunitate, pentru toate persoanele private de libertate prin: asigurarea independenței profesionale și acreditarea serviciilor medicale.

Printre rezultatele scontate în urma realizării obiectivului propus identificăm:

- Independența lucrătorilor medicali față de administrația penitenciarului, prin instituirea unei structuri responsabile de administrare a domeniului de asistență medicală a deținuților ;
- Acreditarea serviciilor medicale din penitenciare;
- Achiziționarea medicamentelor și serviciilor medicale conform necesităților pentru grupul de copii 0-3 ani;
- Includerea deținuților în categoria persoanelor asigurate medical;
- Instituirea unui mecanism eficient de interacțiune cu instituțiile din subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale pentru facilitarea implementării în penitenciare a programelor naționale de sănătate;
- Crearea în instituțiile medico-sanitare publice a saloanelor specializate pentru asistența medicală a persoanelor deținute.

Astfel, prin realizarea acestui obiectiv este urmărită asigurarea unui act medical de calitate, reducerea morbidității și a mortalității, în condițiile specifice ale sistemului penitenciar și în concordanță cu evoluția acestor indicatori în societate.

Un alt document ce urmează a fi menționat în cadrul acestui compartiment este Hotărârea Guvernului R.Moldova nr.901 din 27.10.2014 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru reorganizarea serviciilor medicale din penitenciare pe anii 2015-2016, în conformitate cu care statul î-și propunea eficientizarea serviciilor medicale din penitenciare în domeniul sporirii calității asistenței medicale acordate persoanelor private de libertate, prin asigurarea echivalenței acestora cu serviciile medicale prestate în sistemul public de sănătate.

De asemenea un alt scop al documentului este cel de sporire al independenței financiare și decizionale a lucrătorilor medicali față de administrația penitenciară, inclusiv pentru consolidarea mecanismului de raportare către procuror a tuturor cazurilor de depistare la deținuți a leziunilor corporale, urmare a aplicării pretinselor acte de tortură s-au rele tratamente.

Menționăm că sistemul serviciilor medicale din penitenciare a fost supus evaluării în anul 2012 de către reprezentanții Agenției Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și Criminalității (UNODS) și Organizației Mondiale a Sănătății (OMS). Printre concluziile misiunii de evaluare pot fi menționate:

- Serviciile de asistență medicală primară se apropie de calificativul adecvate, dar procesul de tratament este complicat din cauza echipamentelor învechite.
- Insuficiența funcțiilor de personal medical față volumul de muncă în închisori, care este extrem de mare, având în vedere și mediul de lucru stresant.

- Lucrătorii medicali au o independență profesională limitată, îndeplinesc sarcini care nu sunt legate direct de responsabilitățile lor profesionale, aceasta afectează negativ relațiile de încredere dintre deținuți și personalul medical - problemelor de ordin etic.
- Nu există o acreditare pentru Serviciile de Asistență Medicală ale Ministerului Justiției.
- În toate punctele medicale, o mare parte a echipamentului medical în folosință este nefuncțional sau depășit, iar echipamentele noi au provenit aproape în totalitate din donații externe ș.a.

Trebuie de menționat faptul că recomandările date sunt generale și nu se referă în special la grupul de copii 0-3 ani, standardul internațional abordează problema în plan universal, iar statul și, în special, autoritățile de resort urmează să modifice reglementările interne, în conformitate cu recomandările transmise.

Reieșind din complexitatea și specificul problemei încă în perioada de efectuare a evaluării sistemului penitenciar, în anul 2012, au fost propuse cel puțin 3 direcții de soluționare a problemelor menționate mai sus, probleme care au o repercusiune directă sub aspectul protecției juridice a drepturilor copiilor de vârstă 0-3 ani aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor, și anume:

- Crearea unei direcții medicale specializate - parte a Ministerului Justiției, dar separată de Administrația Națională a Penitenciarelor;
- Crearea unui sistem mixt, în care **Ministerul Sănătății**, este răspunzător de anumite servicii specializate și Ministerul Justiției este responsabil pentru serviciile de asistență medicală primară (AMP);
- Transferul întregii responsabilități pentru acordarea serviciilor medicale către **Ministerul Sănătății**.

Astfel, la șase ani de la identificarea problemei privind serviciile de asistență medicală în instituțiile penitenciare, Ministerul Justiției nu a identificat o soluție finală pe marginea acestui caz și nici nu a fost adoptată o Hotărâre nouă de Guvern care să corespundă realităților actuale ținând cont de faptul că Hotărârea de Guvern Nr.901 din 27.10.2014 se referea la situația anilor 2015-2016, fiind organizate în continuare mese rotunde cu referire la modernizarea sistemului de asistență medicală în instituțiile penitenciare.¹² Observăm în acest sens restanțe mari din partea statului la capitolul realizării politicilor în domeniul protecției drepturilor copiilor de vârstă 0-3 ani aflați în instituțiile penitenciare cu mamele lor.

¹²Comunicat de presă Ministerul Justiției „Serviciile medicale din penitenciare vor fi reorganizate”. [online]: <http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=4132>.

În aceeași ordine de idei apreciem că problema serviciilor medicale constituie una din cele mai des invocate probleme în petițiile pe care le înaintează condamnații Administrației Naționale a Penitenciarelor. Astfel, din numărul total de petiții pentru anul 2018 și anume 1762 parvenite din partea deținuților, o mare parte vizează probleme de asistență medicală în penitenciare:

- acordarea asistenței medicale specializate gratuite – 55 petiții;
- acordarea asistenței medicale specializate din cont propriu – 5 petiții;
- transferarea în spital penitenciar - 20 petiții;
- asistență medicală necorespunzătoare – 39 petiții;
- contractarea unei boli în penitenciar – 6 petiții.

La fel, o mare parte a acestora vizează condițiile materiale și cele de trai în penitenciare:

- încălcarea normei de spațiu locativ – 25 petiții;
- încălcarea normelor minime de alimentare - 63 petiții;
- iluminare, ventilare necorespunzătoare - 36 petiții;
- fumatul în locuri interzise - 5 petiții;
- asigurarea condițiilor pentru igiena personală -18 petiții;
- asigurarea condițiilor sanitare - 86 petiții;
- asigurarea cu îmbrăcăminte - 9 petiții;
- asigurarea cu pat și lenjerie - 9 petiții;
- asigurarea condițiilor de practicare a sportului - 12 petiții;
- refuz de hrană - 18 petiții.¹³

Analizând cifrele prezentate *supra* în coraport cu politicile statului în domeniul protecției drepturilor copiilor de vârstă 0-3 ani aflați în instituțiile penitenciare cu mamele lor concluzionăm că în mare parte politicile și strategiile statului în acest segment poartă un caracter declarativ și formal, iar modalitatea de a prioritiza reforma sistemului penitenciar prin prisma Hotărârii Guvernului R. Moldova nr.350 din 18.04.2018 cu privire la aprobarea priorităților de politici sectoriale pe termen mediu, care plasează acest segment la capătul listei de priorități, ne demonstrează odată în plus faptul că respectarea drepturilor persoanelor aflate în detenție, chiar și în lipsa unei sentințe penale nu face parte din strategiile de dezvoltare prioritare ale Republicii Moldova.

În aceeași ordine de idei apreciem faptul că potrivit Recomandării R(98)7 a Comitetului de Miniștri ai Consiliului Europei a statelor membre, referitor la aspectele etice și organizaționale de îngrijiri medicale în mediul penitenciar, care prevede la pct.73 că „Medicii din penitenciar nu trebuie să întocmească nici un raport medical sau psihiatric pentru apărare sau

¹³Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciare în semestrul I al anului 2018.[online]:http://date.gov.md/ro/system/files/resources/2018-07/bilant%20sem%20I%202018_red.pdf.

acuzare, la solicitarea formală a deținutului sau a instanței. Ei trebuie să evite orice misiune de expertizare medicală în procedurile judiciare cu privire la deținuți. Ei trebuie să acumuleze și să analizeze mostrele numai pentru examinarea diagnostică și doar din motive medicale”, Republica Moldova însă, prin toate politicile de modernizare a sistemului penitenciar, nu a prevăzut o modificare a statutului medicului astfel, încât calitatea serviciilor prestate să nu depindă de subordonarea ierarhică șefului penitenciarului și să aibă drept obiectiv primordial sănătatea deținutului.

III. Standardele internaționale și practica altor state în domeniul protecției drepturilor copiilor aflați alături de mamele lor care își execută pedeapsa cu închisoarea în instituțiile penitenciare.

Odată analizate reglementările interne se impune necesitatea de a studia cadrul juridic internațional precum și practica altor state în vederea stabilirii acelor standarde minime internaționale de protecție a drepturilor copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor pentru a determina nivelul de protecție juridică oferit de către țara noastră acestei categorii de copii precum și acțiunile concrete care urmează a fi întreprinse de către Republica Moldova pentru a alina la aceste standarde.

Apreciem că sub aspectul respectiv comunitatea internațională a depus eforturi semnificative pentru a crea un cadru juridic adecvat pentru situația copiilor aflați în custodia statului alături de mamele lor care își ispășesc pedeapsa privativă de libertate. Astfel, unele măsuri prevăzute de către state încearcă să amelioreze tratamentul femeilor însărcinate, al mamelor care alăptează și al mamelor cu copii; alții încearcă să încurajeze acordarea de condiții mai bune pentru copii, cum ar fi grădinițele casele de tip familial și instruirea personalului special; alte state încearcă să promoveze o mai bună igienă și un mediu mai bun în general în cadrul penitenciarelor.

De asemenea au existat tendințe care admit încarcerarea mamei doar ca o ultimă soluție și stabilesc faptul că în procesul ispășirii pedepsei de către deținuți trebuie luate în considerare nevoile părinților cu copiii lor ș.a.

În cadrul prezentului capitol vom evidenția principalele reglementări internaționale care abordează problemele legate de copiii de vârstă 0-3 ani care locuiesc în închisoare cu un părinte încarcerat, precizăm că legislațiile unor state ca Danemarca permite și tatălui să pretindă la posibilitatea de a păstra copilul în penitenciar pentru o anumită perioadă.

Actele internaționale din domeniul protecției drepturilor copiilor aflați în instituțiile penitenciare alături de mamele lor sunt adoptate în principal sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite și ale Uniunii Europene și Consiliului Europei.

Sub egida ONU au fost elaborate și adoptate Principiile Generale de Tratatment ale Femeilor și Copiilor adoptate la nivelul ONU, astfel, potrivit Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, adoptată în 1979, statele părți „trebuie să asigure femeilor servicii corespunzătoare în legătură cu sarcina, perioada prenatală și perioada postnatală, acordând servicii gratuite atunci când este necesar, precum și o nutriție adecvată în timpul sarcinii și alăptării.”

La sfârșitul anilor 1980, ONU a emis o Rezoluție privind principiile care reglementează persoanele aflate în detenție sau închisoare, subliniind în textul acesteia că măsurile „privind protecția drepturilor și statutul special al femeilor, în special al femeilor însărcinate și al mamei care alăptează, copiilor și minorilor” printre alte grupuri să nu fie considerată discriminatorie, chiar dacă astfel de măsuri ar face obiectul unei revizuii judiciare sau al altor proceduri oficiale.¹⁴

Succesiv, Convenția ONU pentru Drepturile Copilului, citează în preambulul său Declarația Drepturilor Copilului, care a afirmat că „copilul, datorită imaturității sale fizice și mintale, are nevoie de măsuri speciale de protecție și îngrijire, inclusiv protecția juridică adecvată, înainte și după naștere”.

Preambulul mai stabilește că „în toate țările lumii există copii care trăiesc în condiții extrem de dificile și că acești copii au nevoie de o atenție specială.”¹⁵

Convenția prevede, de asemenea, principiul conform căruia un copil nu trebuie separat de părinți decât în anumite circumstanțe deosebite și că un copil are dreptul de a menține legătura cu ambii părinți și adoptă o serie de standarde menite să protejeze drepturile copiilor, bazate pe conceptul că „un copil nu trebuie să fie discriminat pe baza statutului sau activităților părinților” precum și pe principiul „respectării interesului superior al copilului” precum și obligația statului de a asigura „îngrijirea și protecția necesară bunăstării acestuia”.

Deși niciuna dintre aceste prevederi nu abordează în mod specific situația mamelor încarcerate și a copiilor lor, principiile enunțate în Convenția ONU pentru Drepturile Copilului sunt adesea citate ca bază pentru tratamentul unei țări specifice a copiilor care locuiesc în închisoare cu părinții încarcerați, inclusiv acestea sunt puse la baza reglementărilor interne ale Republicii Moldova.

La fel, la nivelul ONU au fost adoptate și Regulile minime standard pentru tratamentul deținuților la pct.23 al cărora este stabilit faptul că în instituțiile de femei se va acorda o cazare specială pentru „toate îngrijirile și tratamentele prenatale și postnatale necesare” și că „se vor lua măsuri, ori de câte ori este posibil, pentru ca copiii să se nască într-un spital din afara instituției penitenciare”.¹⁶

¹⁴Body of Principles for the Protection of All Persons Under Any Form of Detention or Imprisonment, G.A. Res. 43/173, Principle 5(2), U.N. Doc. A/RES/43/173 (Dec. 9, 1988).[online]: <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r173.htm>.

¹⁵Convenția ONU pentru Drepturile Copilului din 20 noiembrie 1989. [online]: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

¹⁶Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 1955; approved by the Economic and Social Council by Resolutions 663 C (XXIV) (July 31, 1957) and 2076 (LXII) (May 13, 1977)), <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TreatmentOfPrisoners.aspx>.

În aceeași ordine de idei Regulile stabilesc faptul că în situația în care un copil se naște în închisoare, acest fapt nu va fi menționat în certificatul de naștere.

La fel, Regulile minime standard pentru tratamentul deținuților prevăd necesitatea existenței unui personal calificat în instituțiile penitenciare atunci când copilul rămâne cu unul dintre părinții săi în locurile de detenție sau în situația în care copiii nu sunt în grija mamelor, aceștia să fie plasați în grădinițe.

Un alt document definitoriu pentru analiza situației respectării drepturilor copiilor de vârstă 0-3 ani aflați în instituțiile penitenciare alături de mamele lor sunt Regulile ONU pentru tratamentul femeilor deținute și măsurile neprivative pentru femeile care au săvârșit infracțiuni, cunoscute ca Regulile Bangkok și au fost adoptate printr-o rezoluție a Consiliului Economic și Social al ONU din iulie 2010, în conformitate cu Rezoluția 18/1 a Comisiei ONU privind prevenirea criminalității și justiția penală.¹⁷

Regulile de la Bangkok prevăd un șir de reglementări cu privire la respectarea drepturilor copiilor aflați alături de mamele lor în locurile de detenție.

Potrivit Regulilor de la Bangkok, principiul „interesului superior al copilului” trebuie să fie folosit ca bază de fiecare dată atunci, când autoritățile statului urmează să ia decizii în privința faptului dacă copiii urmează să fie lăsați în penitenciar împreună cu mamele lor. În acest sens, copiii aflați în penitenciar împreună cu mamele lor nu trebuie să fie tratați ca fiind deținuți.

În aceeași ordine de idei, deținuților care au copii în penitenciar trebuie să li se acorde posibilitatea să petreacă cât mai mult timp posibil împreună cu copiii lor, iar pentru copiii din penitenciare urmează să fie creat un anturaj prielnic, astfel mediul în care crește copilul trebuie să fie unul cât mai apropiat de cel al unui copil care crește în afara închisorii.

Regulile de la Bangkok statuează și faptul că în cazul unor măsuri preventive de arest sau la stabilirea pedepsei sub formă de închisoare, mamele cu copii trebuie să aibă posibilitatea de a se instala împreună cu acești copii în penitenciare, inclusiv statele trebuie să prevadă posibilitatea unei suspendări rezonabile a detenției, luând în considerare interesul superior al copilului.

Pentru a exclude riscul discriminării între copii născuți în penitenciare și cei născuți în afara penitenciarelor, Regulile de la Bangkok stabilesc că toate informațiile cu privire la identitatea copiilor vor fi păstrate confidențial, iar folosirea acestor informații se va face, întotdeauna, în conformitate cu interesul superior al copilului.

¹⁷ United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules), Resolution 2010/16 (July 22, 2010), <http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2010/res%202010-16.pdf>. „

Regula 5 din Normele de la Bangkok privind igiena personală completează Regulile 15 și 16 din Regulile minime standard, specificând faptul că „femeilor trebuie să li se asigure o alimentație regulată să aibă acces la apă și la toate cele necesare.

Regulile de la Bangkok stabilesc necesitatea ca deținuții să fie supuși unei examinări medicale la intrarea în locurile de detenție, la fel copiii care însoțesc mamele urmează să fie supuși unei examinări medicale de către un medic specializat pe acordarea de asistență medicală minorilor. Totodată, Regulile de la Bangkok instituie obligația de a acorda o asistență medicală adecvată, cel puțin echivalentă cu cea din comunitate.

Mai multe norme din documentul citat completează în mod specific regula 23 din Regulile minime standard pentru tratamentul deținuților, referitoare la condițiile oferite femeilor în perioada prenatală și postnatală. În acest sens, deținutele trebuie să primească sfaturi privind sănătatea și regimul alimentar, inclusiv „o alimentație sănătoasă în timp util, un mediu sănătos precum și oportunități de a practica regulat sportul”.

În aceeași ordine de idei apreciem că alăptarea în penitenciare nu trebuie fie stopată și descurajată, fără motive specifice legate de sănătate.

Cu referire la condițiile de îngrijire a copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor, Regulile de la Bangkok prevăd că personalul din penitenciare trebuie „să demonstreze competență, profesionalism și sensibilitate” să „păstreze respectul și demnitatea”.

Femeile care alăptează și femeile cu copii nu trebuie să fie supuse sancțiunilor disciplinare sau segregării, iar sancțiunile disciplinare nu trebuie să includă interzicerea contactului cu familia și, în mod special, cu copii. Personalul penitenciarului trebuie să fie instruit în domeniul dezvoltării și îngrijirii copilului și să ofere asistență ori de câte ori interesele copilului o cer.

Regulile de la Bangkok includ principiul potrivit căruia aplicarea pedepselor neprivative de libertate „vor fi preferate acolo, unde este posibil și adecvat” pentru femeile însărcinate și femeile cu copii aflați în penitenciare.

În aceeași ordine de idei, Regulile de la Bangkok prevăd că, deciziile cu privire la momentul separării unui copil de mama sa se vor baza pe evaluări individuale și pe interesul superior al copilului, în conformitate cu prevederile legilor naționale relevante.

Mai mult, scoaterea copilului din închisoare se va face cu sensibilitate, numai când au fost identificate aranjamente alternative de îngrijire pentru copil și, în cazul deținuților de altă naționalitate, după consultarea cu oficialitățile consulare.

După ce copiii sunt despărțiți de mamele lor și sunt plasați într-o familie, la rude sau sub altă formă alternativă de îngrijire, femeilor din detenție li se va acorda maximul de oportunitate și facilități, pentru a se întâlni cu copiii lor, atunci când este în interesul copiilor, când nu este compromisă siguranța publică.

O altă serie de norme cu privire la protecția copiilor aflați în penitenciare cu mamele lor au fost adoptate sub auspiciile Consiliului Europei. Astfel, o importanță deosebită în acest sens îl reprezintă Recomandarea Adunării Parlamentare din 2000 a Consiliului Europei care stabilește „efectele negative ale încarcerării mamei asupra copiilor” și face opt recomandări pentru a le contracara, printre care și faptul că statele membre trebuie să utilizeze pedeapsa pentru femeile însărcinate și mamele cu copii drept „o ultimă soluție.”

La nivelul Uniunii Europene, stabilirea faptului dacă copii pot să însoțească părinții în penitenciare reprezintă o chestiune de drept național, ținând cont de partajarea competențelor dintre UE și statele-membre. Totodată, pe lângă legislația statelor membre UE, există și reglementări internaționale, unele cu caracter obligatoriu, altele - nu, care determină drepturile, modalitatea și condițiile în care persoanele aflate în detenție au posibilitatea să păstreze copii cu ei în penitenciare, precum și posibilitatea de a efectua vizite și modalitatea de resocializare a copilului.

La nivelul Uniunii Europene identificăm următoarele documente în domeniul respectării drepturilor copiilor aflați cu părinții în instituțiile penitenciare, și anume:

Carta Drepturilor Fundamentale

Articolul 24 din Carta drepturilor fundamentale prevede că:

- (1) punctele de vedere ale copiilor trebuie să fie luate în considerare în problemele care le privesc în funcție de vârstă și maturitate;
- (2) atunci când autoritățile publice sau instituțiile private adoptă măsuri care afectează copiii, trebuie să ia în considerare interesul superior al copilului; și
- (3) fiecare copil trebuie să aibă dreptul să mențină în mod regulat o relație personală și un contact direct cu ambii părinți, cu condiția ca acesta să fie în interesul copilului.

Parlamentul European

În anul 2008, Comisia pentru drepturile femeii și egalitatea între sexe a Parlamentului European a adoptat Raportul privind situația femeilor în închisoare și impactul încarcerării părinților asupra vieții sociale și familiale. Acest raport a condus la adoptarea unei Rezoluții a Parlamentului European care a încurajat statele membre ale UE să pună în aplicare constatările raportului și a recomandat Comisiei Europene să adopte decizii menite să promoveze politicile specifice fiecărui sex.¹⁸

¹⁸Rezoluția Parlamentului European din 15 decembrie 2011 referitoare la condițiile de detenție în UE.[online]:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011IP0585&from=RO>.

Raportul a reiterat faptul că principiul „interesul superior al copilului” trebuie luat în considerare în deciziile care afectează contactul cu părinții în închisoare.

Rezoluția adoptată recomandă ca acolo, unde este posibil, să fie preferate pedepsele alternative în cazurile când acest lucru este posibil.

La fel Rezoluția prevedea obligația statelor membre UE să faciliteze contactul dintre părinții din penitenciare și copiii lor, cu condiția ca acest lucru să fie în interesul superior al copilului.

De asemenea, Rezoluția a îndemnat să stabilească locuri de cazare adecvate pentru copiii aflați în penitenciare alături de părinți, separați de mediul închisorii acolo unde este posibil, și să creeze creșe sau școli locale pentru ei.

La nivelul UE, statele au adoptat o serie de practici în domeniul protecției drepturilor copiilor aflați în locurile de detenție alături de părinți care sunt fundamentate pe normele descrise *supra* și care, în funcție de specificul fiecărui sistem execuțional, oferă o protecție juridică într-o măsură mai mare sau mai mică copiilor aflați în penitenciare alături de mamele lor.

Astfel, în Danemarca, statul oferă dreptul părinților deținuți (atât bărbați, cât și femei) de a-și crește copiii lângă ei, în închisoare. Iar în închisorile cu regim deschis, copiii pot sta până la vârsta de șapte ani, serviciile sociale iau decizia cu privire la locul unde va locui copilul, conform interesului superior al copilului.

În sistemul penitenciar din Luxemburg nu este considerat ca fiind în interesul copiilor să se afle în închisoare cu mamele lor, dacă pot fi îngrijiți de un membru al familiei din exteriorul închisorii.

Menționăm că nu există un răspuns clar la întrebarea dacă este în interesul copilului să stea împreună cu părintele în închisoare. Trebuie să existe considerații profunde pentru fiecare copil în parte dacă este cel mai bine pentru el să stea în închisoare. Concluzia depinde de aranjamentele făcute în interiorul și în exteriorul închisorii în timpul încarcerării părintelui, de comportamentul acestuia și alți factori importanți.

În Italia, atașamentul mamă-copil într-o locuință este considerat atât de important, încât mamele cu urmași sub vârsta de trei ani sunt eligibile pentru arest la domiciliu.

În Slovenia este oferit un sprijin mai mare femeilor aflate în detenție și se pune accent pe contactul cu lumea din exterior. În mod similar, în Germania accentul se pune pe mamele care își îngrijesc personal copilul pentru o perioadă cât mai lungă cu putință; un sistem mult mai deschis de detenție pentru mame permite acest lucru.

Prin contrast, în Marea Britanie (unde plasarea copilului în creșă pentru perioade îndelungate a fost în creștere la sfârșitul anilor 1990 și unde condițiile din închisoare sunt mai severe), copiii nu pot, decât în circumstanțe excepționale, să stea cu mamele lor în închisoare după vârsta de douăzeci și una de luni, bazat pe faptul că efectele ar putea fi dăunătoare pentru copil.

Sub aspect comparativ, la nivelul UE perioada de timp în care copiii pot să stea cu mamele lor în detenție diferă de la un stat la altul, după cum se observă în tabelul de mai jos.¹⁹

Prezentare pe scurt a timpului în care nou-născuții și copiii pot sta împreună cu mamele lor în detenție		
Țara	Limite de timp	Prezentare pe scurt a timpului în care nou-născuții și copiii pot sta împreună cu mamele lor în detenție
Norvegia	Nu este considerat adecvat pentru copii să se afle în închisoare	Există aranjamente speciale unde anumiți deținuți pot ispăși pedeapsa (parțial) în instituții non-închisoare, cum ar fi centre de dezintoxicare. Ca parte a aranjamentului, unele mame își pot ispăși (parțial) sentința în - case mamă și copill speciale, în afara închisorii. Aceste instituții sunt administrate de alte organizații și nu sunt exclusiv pentru deținuți.
Olanda	6-9 luni în închisoare și peste 4 ani în casa pentru mamă și copil	Case cu regim deschis, unde femeile resocializează/învață să o ia de la capăt și își reddezvoltă relațiile cu copiii lor (e.g., Exodushuis Venlo, administrată de ONG Exodus).
Marea Britanie Wales	Intervalul de la 9 luni până la maxim 21 de luni	În unități specificate pentru mamă și copil: doar în câteva cazuri a fost acordată o flexibilitate superioară.
Scoția	18 luni Până la vârsta școlară de 5 ani în unități independente de locuit în afara închisorii	Unitate independentă de locuit, în afara închisorii Cornton Vale la — Cornton Cottages unde, în condiții stricte, mamele își pot îngriji copiii până la vârsta școlară
Irlanda	Maxim până la 12 luni	De obicei, până la 9 luni, dacă nu există un raport medical care să sugereze altfel și dependența de alimentația la sân
Suedia	12 luni	Puține aranjamente specifice pentru copii și puțini copii încarcerați cu mamele lor.
Franța	18 luni, cu posibila extindere până la 24 de luni	Un copil născut înainte sau în timpul încarcerării mamei poate fi lăsat în grija ei până la vârsta de 18 luni. La cererea mamei și printr-o hotărâre a directorului regional al serviciului penitenciarelor, limita de vârstă poate fi extinsă până la 24 de luni.
Finlanda	2ani într-o unitate familială din cadrul închisorii 4ani într-o casă deschisă	Toate aranjamentele sunt făcute după consultarea dintre închisoare și autoritățile pentru îngrijirea copilului. Toate femeile trebuie să planifice un scop pentru —buna îngrijire a copilului într-o unitate familială din închisoare ca parte a pedepsei lor

¹⁹Copiii cu părinți în detenție. Perspective europene pentru o bună practică, p.12.

[online]:https://www.webmagnat.ro/Copiii%20cu%20parinti%20in%20detentie_perspective%20europene%20pentru%20o%20buna%20practica.pdf.

Belgia	3 ani	Nu este încurajată cazarea copiilor după ce au împlinit vârsta de 18 luni, cu excepția unor perioade foarte scurte.
Spania	3 ani Guvernul precedent a dorit doar să cazeze femei cu copii în afara închisorii, în case maternale externe; până astăzi, există două astfel de case.	Când atât tatăl, cât și mama sunt în detenție, în unele cazuri, ei sunt încarcerați împreună și pot locui cu copiii lor.
Danemarca	În mod normal 3 ani și 7 ani în închisoarea deschisă Horserød Case la jumătatea drumului	În închisoarea Horserød, copiii pot să stea până la vârsta de 7 ani, în pavilionul pentru cupluri și familii. Copiii pot sta cu tații până la vârsta de 3 ani. Copiii de toate vârstele pot locui cu părinții lor la Engelsborg FamilyHouse
Germania	3 ani în închisoare Până la 6 ani, în case cu regim deschis	În general, mamele au voie să își țină copiii lângă ele până la vârsta de 3 ani. În Aichach, copiii pot sta până la vârsta de 4 ani. Închisoarea cu regim deschis din Vechta și închisoarea din casa Fröndenberg, mame cu copii până la 6 ani, vârsta când copiii încep școala
Croația	Până la 3 ani, când copilul este născut în închisoare (max 7 pe an)	Politica are scopul de a elibera mamele înainte de a împlini copiii vârsta de 3 ani
Grecia	4 ani	Separarea copiilor de mamele lor are loc când copilul împlinește vârsta de 4 ani

În Federația Rusă, principalele reglementări care asigură executarea pedepsei sunt prevederile art.100 din Codul de executare, reieșind din conținutul acestora mamele deținute au dreptul să locuiască în penitenciare cu copiii lor minori, astfel, din 63 de colonii destinate executării pedepsei de către femei, numai 13 funcționează ca și case de copii, dintre care doar în 8 dintre acestea este permisă aflarea copiilor împreună cu mamele lor în penitenciare. În aceeași ordine de idei apreciem că în izolatoarele de detenție provizorie, aflarea copiilor împreună cu mamele lor, în general, este imposibilă, din cauza lipsei condițiilor adecvate de detenție.

În Elveția, în penitenciarul Hindelbank există un departament de instruire pentru eliberare reprezentată de șase grupuri rezidențiale, inclusiv mame cu copii până la trei ani. Majoritatea angajaților ai Hindelbank sunt de profesie educatori, asistenți sociali și dispun de studii medicale.

Într-o închisoare din Grudziadz (Polonia) este prevăzută o casă a mamei și copilului. Femeile cu copii locuiesc în camere cu pereții din sticlă din tavan până la mijloc. Casa mamei și a copilului din penitenciar este o cabană confortabilă pentru ispășirea pedepsei condamnaților cu copii în condiții apropiate de casă.

În aceeași ordine de idei, drept exemple de centre de plasament de tip casă pentru mamă și copil găsim în Vechta (Saxonia, Germania) pe teritoriul căruia își ispășesc pedeapsa privativă de

libertate mamele cu copii lor, condiții similare în Germania sunt prevăzute și în penitenciarele din Bavaria, Baden-Württemberg, Berlin, Hesse, Renania de Nord-Vestfalia și Saxonia, în total în Germania există șapte astfel de instituții de tip casă penitenciar, unde femeile alături de copiii lor pot să își ispășească pedeapsa cu închisoarea.

Scopul acestor instituții este de a evita separarea mamei și a copiilor în timpul perioadei de executare a pedepsei și de a preveni încălcările în dezvoltarea copilului. O atenție deosebită este acordată promovării întăririi relației dintre mamă și copil, sporirea competenței persoanei condamnate la creșterea copiilor, luând în considerare vârsta și nivelul de dezvoltare a acestora.

În afară de actele normative internaționale și practicile statelor în domeniul protecției drepturilor copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor, apreciem că standardele internaționale în acest domeniu sunt asigurate inclusiv prin Rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) .

Astfel, în cel de-al 10-lea Raport General [CPT/Inf (2000) 13], CPT a identificat numeroase probleme ce vizează respectarea drepturilor femeilor private de libertate, ceea ce atât direct, cât și indirect duce la respectarea drepturilor copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor.²⁰

Printre problemele identificate de CPT sunt:

- Locuri diferite de detenție pentru femeile private de libertate

Obligația unui stat de îngrijire a persoanelor private de libertate cuprinde responsabilitatea de a le proteja împotriva celor care ar putea dori să le dăuneze în vreun fel sau altul. CPT s-a confruntat cu informații despre fapte de abuz asupra femeilor. Totuși, acuzațiile de rele tratamente aplicate femeilor în detenție de către bărbați (și mai ales hărțuirea sexuală, inclusiv insultele cu conotație sexuală) sunt mai frecvente, în special atunci când un stat omite să amenajeze locuri diferite de detenție, rezervate femeilor private de libertate și în care supravegherea să fie asigurată preponderent de personal feminin. Din principiu, ar trebui ca femeile private de libertate să fie deținute în locuri speciale care să fie separate fizic de cele ocupate de bărbații deținuți în aceeași instituție. Anumite state au luat măsuri, pentru a plasa împreună cuplurile (fiecare membru al cuplului fiind privat de libertate) și/sau pentru a permite un anumit grad de participare mixtă la activitățile din penitenciar.

- Acces egal la activități

Este esențial ca femeile private de libertate să aibă acces la activități motivante (muncă, pregătire, studii, sport, etc.) pe picior de egalitate cu bărbații. Așa cum CPT-ul a menționat în

²⁰Cel de-al 10-lea Raport General [CPT/Inf (2000) 13], p.81. [online]:<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d78829d2>.

ultimul său Raport General, delegațiile Comitetului întâlnesc prea des femei deținute cărora li se propun activități catalogate drept „potrivite” pentru ele (cum ar fi cusutul sau artizanatul), în vreme ce deținuților de sex masculin li se propune o pregătire cu o vocație mai profesională. Din punctul de vedere al CPT-ului, o asemenea abordare discriminatorie nu poate decât să întărească stereotipurile depășite cu privire la rolul social al femeilor. Mai mult, în anumite împrejurări, a refuza femeilor accesul la activități în condiții de egalitate poate fi calificat drept tratament degradant.

- Îngrijirea prenatală și postnatală

Trebuie concertate toate eforturile pentru a răspunde necesităților alimentare specifice deținuțelor însărcinate; ele trebuie să poată conta pe un regim alimentar bogat în proteine, fructe și legume proaspete.

Este evident că un copil nu trebuie să se nască în închisoare și în statele membre ale Consiliului Europei transferarea femeilor însărcinate în spitale din exterior, când vine momentul, este o practică obișnuită. Totuși, din când în când, CPT-ul s-a confruntat cu cazuri de femei însărcinate care aveau cătușe sau erau legate de un pat sau o altă piesă de mobilier în cursul unui examen ginecologic și/sau la naștere. O astfel de abordare este complet inacceptabilă și poate să fie categoric calificată drept tratament inuman sau degradant. Trebuie puse în practică alte mijloace de menținere a securității.

Multe femei în penitenciare reprezintă principalul sprijin al copiilor lor sau ale unor terțe persoane a căror bunăstare poate fi compromisă prin încarcerarea lor. O problemă extrem de delicată în acest context este de a ști dacă este bine să se autorizeze – și dacă da, pentru cât timp – ca nou-născuții și copiii mici să rămână în închisoare cu mamele lor. Este o problemă la care cu greu se poate găsi o rezolvare, dat fiind că, pe de o parte, închisorile nu reprezintă un mediu potrivit pentru nou-născuți și copii și, pe de altă parte, separarea forțată a mamelor de copiii lor de vârstă mică este un lucru care trebuie evitat pe cât este posibil.

În opinia CPT-ului, principiul de bază trebuie să fie bunăstarea copilului. Aceasta presupune în special că toate îngrijirile prenatale și postnatale asigurate în detenție trebuie să fie egale cu cele disponibile în comunitatea exterioară. Atunci când nou-născuții și copiii mici trăiesc în locuri de detenție, trebuie plasați sub supravegherea specialiștilor în domeniul social și de creștere a copilului. Obiectivul este crearea unui mediu favorabil copilului, de unde trebuie să fie excluși indicii evidențiați ai încarcerării, precum uniforme și clinchetul cheilor.

Trebuie luate măsuri și pentru a face în așa fel, încât dezvoltarea motorie și cognitivă a copiilor din penitenciare să evolueze normal. Aceștia trebuie să aibă posibilitatea să se joace și să facă exercițiile necesare în interiorul închisorii, de câte ori este posibil, trebuie să poată părăsi

instituția și să experimenteze viața obișnuită din afara zidurilor închisorii. Facilitarea primirii copiilor în familia din exterior poate permite de asemenea asigurarea împărțirii greutății educării copilului (de exemplu, de către tatăl copilului).

Dacă acest lucru nu este posibil, trebuie prevăzut un acces la instituțiile de tip creșă. Astfel de măsuri vor permite femeilor încarcerate să ia parte mai mult la activitățile de muncă și la celelalte activități propuse în cadrul penitenciarului.

- Probleme de igienă și sănătate

Comitetul dorește, de asemenea, să atragă atenția asupra unui anumit număr de probleme de igienă și sănătate ale femeilor private de libertate, ale căror necesități diferă mult de cele ale bărbaților.

Necesitățile specifice de igienă ale femeilor trebuie să primească un răspuns corespunzător. Trebuie mai ales ca ele să aibă acces, la momentul dorit, la instalații sanitare și săli de baie, să se poată schimba în perioada menstruală și să aibă la dispoziție obiectele igienice necesare. A nu oferi răspuns la aceste necesități fundamentale poate constitui în sine un tratament degradant.

Este, de asemenea, esențial ca îngrijirile medicale asigurate persoanelor private de libertate să fie egale ca și calitate cu cele de care se bucură bolnavii din comunitatea exterioară. În ceea ce privește femeile private de libertate, pentru ca acest principiu de egalitate să fie respectat, trebuie ca îngrijirile să fie efectuate de către medici sau asistenți calificați în probleme de sănătate specifice femeilor, inclusiv în ginecologie.

Mai mult, în măsura în care îngrijirile preventive specifice femeilor există în comunitatea exterioară, precum depistarea cancerului mamar și al colului uterin, acestea trebuie propuse și femeilor private de libertate. Îngrijirile egale necesită, de asemenea, ca dreptul unei femei la integritatea sa corporală să fie respectat în locurile de detenție precum și în comunitatea exterioară. Prin urmare, acolo unde femeile în libertate au acces la ceea ce se cheamă „pilula de a doua zi” și/sau la alte forme de întrerupere a sarcinii la stadii mai avansate, aceste mijloace trebuie să fie accesibile în aceleași condiții și femeilor private de libertate.

Ca principiu, deținuții care au început un tratament înainte de încarcerare trebuie să își poată urma tratamentul pe durata detenției. În această privință, trebuie depuse eforturi pentru a veghea aprovizionarea adecvată a locurilor de detenție cu medicamente specifice cerute de femei. În ceea ce privește mai ales pilula contraceptivă, trebuie să reamintim că acest medicament poate fi prescris din motive medicale diferite de prevenirea unei sarcini (de exemplu, pentru a înlătura durerile din timpul menstruației). Faptul că încarcerarea unei femei poate în sine să reducă sensibil posibilitățile de concepție nu este un motiv suficient pentru refuzarea acestui tratament.

Un alt document care prevede necesitatea de a respecta drepturile copiilor aflați în instituțiile de detenție, precum și necesitatea respectării drepturilor femeilor îl reprezintă Raportul privind situația specială a femeilor din închisori și impactul încarcerării părinților asupra vieții sociale și familiale (2007/2116(INI)).²¹ Raportul respectiv reiterează principiile stabilite de documentele directorii în domeniu, precum și reafirmă necesitatea sporirii protecției femeilor și copiilor aflați în detenție.

Reieșind din cele expuse în prezentul capitol apreciem că, comunitatea internațională a depus eforturi considerabile pentru a oferi protecție juridică unui grup de persoane extrem de vulnerabil – copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor, fiind în acest sens elaborate numeroase rezoluții, principii, recomandări, legislațiile naționale raliind la standardele internaționale, însă chiar și în condițiile în care dispunem de reglementări internaționale în domeniul respectiv, modalitatea de transpunere în legislația națională a acestora și cel mai important aspect, modalitatea de implementare a acestor standarde influențează în mod direct gradul de respectare a cerințelor minime pentru a asigura drepturile persoanelor condamnate și a copiilor acestora.

După cum am observat, nu există un mecanism bine definit privind vârsta maximă până la care copii pot să se afle în penitenciare alături de părinții lor, fiecare stat, în funcție de sistemul penitenciar și de infrastructura de care dispune își stabilește criteriile în baza la care copii pot să fie admiși în instituțiile penitenciare și mai ales determină vârsta până la care aceștia pot să se afle în locurile de detenție.

Reieșind din tabelul anexat la prezentul studiu privind timpul în care nou-născuții și copiii pot sta împreună cu mamele lor în detenție observăm o variație de la câteva luni până la câțiva ani, inclusiv 6-7 ani în care copiii pot să locuiască alături de mamele lor în locurile de detenție, chiar dacă în acest ultim caz este vorba mai degrabă despre case de tip familial care nu se deosebesc în principiu de casele obișnuite.

²¹Raportul privind situația specială a femeilor din închisori și impactul încarcerării părinților asupra vieții sociale și familiale (2007/2116(INI)). disponibil [online]:<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0033+0+DOC+PDF+V0//RO>.

IV. Carențele sistemului penitenciar din Republica Moldova la nivelul protecției drepturilor copiilor care se află în instituțiile de detenție împreună cu mamele lor

La 13 decembrie 2018, CPT a publicat Raportul privind vizita efectuată în Republica Moldova în perioada 5-11 iunie 2018.²²

În cadrul Raportului au fost vizate 3 penitenciare: Soroca, Goian și Penitenciarul 13 din Chișinău, concluziile făcute de către experții CPT s-au axat în principal pe infrastructura proastă a locurilor de detenție, pe supraaglomerarea penitenciarelor, accesul limitat la iluminarea naturală, din cauza ferestrelor mici ș.a. Cu referire la Penitenciarul pentru minori Goian, CPT a identificat condiții sanitare proaste și a solicitat autorităților să remedieze aceste neajunsuri.

Cu referire la respectarea dreptului la asistența medicală, Comitetul a identificat că în Penitenciarul Soroca există deținuți care nu au fost consultați de către un medic niciodată pe parcursul unui an, fapt care este inacceptabil, iar legislația națională prevede necesitatea consultării periodice medicale a condamnaților, nu mai rar decât odată la 6 luni.

În aceeași ordine de idei, Comitetul a identificat faptul că nu există un psihiatru angajat în Penitenciarul din Soroca, iar scuzele autorităților ce țin de imposibilitatea angajării de cadre medicale în instituțiile penitenciare nu sunt plauzibile și că un psihiatru ar trebui să fie angajat cel puțin part-time în penitenciar.

Printre concluziile sale CPT precizează și faptul că trecutul istoric al unei țări post-sovietice cum este Republica Moldova, a făcut ca în penitenciare să înflorească ierarhia criminală, inclusiv din considerentul că penitenciarele sunt supraaglomerate și statul nu îi supraveghează pe deținuți, inclusiv pe timp de noapte.

Pe lângă Raportul CPT, carențele Republicii Moldova în domeniul protecției drepturilor copiilor aflați în detenție cu mamele lor necesită o soluție urgentă și promptă, pentru aceasta nu este necesar ca unele lucruri să fie constatate în rapoartele organizațiilor internaționale.

Astfel, în urma analizei legislației naționale în coroborare cu prevederile internaționale și recomandările pe segmentul dat, constatăm că R. Moldova este restanțieră, practic la toate capitolele ce țin de respectarea drepturilor deținuților în mod direct și respectarea drepturilor copiilor aflați în instituțiile penitenciare subsecvent, măsurile întreprinse fiind insuficiente sau superficiale.

În acest sens, la fiecare din capitol: reglementări, igienă, personal abilitat, infrastructură, hrană, acces la servicii medicale de calitate, Republica Moldova nu întrunește cel puțin cerințele

²² Raportul CPT privind vizita efectuată în Republica Moldova în perioada 5-11 iunie 2018, disponibil on-line <https://rm.coe.int/16809022b9>.

minime stabilite de legislația națională, fără a mai invoca și prevederile actelor normative cu caracter obligatoriu și de recomandare internațională.

Astfel, au fost identificate următoarele probleme:

- Suprapopularea penitenciarelor;
- Calitatea neadecvată și cantitatea insuficientă a hranei, (lipsa liniei bugetare separate pentru alimentație);
- Insuficiența de produse de igienă;
- Insuficiența de cadrelor medicale de profil (medic pediatru, ginecolog, psiholog);
- Capacitățile reduse de prestare a serviciilor medicale, diagnosticare și tratamentul întârziat;
- Insuficiența medicamentelor;
- Lipsa unei camere de joacă pentru copii, amenajată conform cerințelor stabilite pentru o dezvoltare armonioasă;
- Lipsa activităților educative și a specialiștilor pentru dezvoltarea copiilor și educației parentale;
- Conlucrarea defectuoasă dintre administrația penitenciarului și autoritatea tutelară;
- Conlucrare insuficientă dintre servicii, cultură organizațională slabă;
- Numărul mic/redus de vizite din partea membrilor de familie;
- Formarea și instruirea insuficientă a personalului din penitenciare;
- Dotare tehnică insuficientă;
- Lipsa unui reglementări speciale privind pregătirea mamelor și copiilor pentru separarea temporară.
- Procedura defectuoasă privind transmiterea copilului în familie sau de stabilire a unei forme de protecție cu copilului, în comunitate;
- Lipsa programelor socio-educative pentru copii;

O altă problemă invocată frecvent în textele documentelor internaționale și în practica națională este condamnarea femeilor însărcinate și a mamelor care au copii ca fiind o ultimă soluție atunci când reeducarea acestora în alt mod și atingerea scopului pedepsei penale este imposibilă, în alt mod decât prin privarea de libertate a acestora. În realitate însă, instanțele de judecată nu aplică modalitățile alternative la condamnarea reală, cum este condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, amânarea executării pedepsei, aplicarea prevederilor art.55 din Codul penal prin atragerea la răspundere contravențională pentru persoanele care pentru prima dată au săvârșit infracțiuni ușoare și mai puțin grave și întrunesc condițiile stabilite de legislație.

Pe lângă condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, legislația prevede și unele alternative aplicabile cauzelor penale în privința femeilor gravide sau femeilor care au copii în vârstă de până la 8 ani, precum și în privința copiilor în conflict cu legea. Astfel, conform art. 96 Cod penal, femeilor condamnate gravide și celor care au copii în vârstă de până la 8 ani, cu excepția celor condamnate la închisoare pe un termen mai mare de 5 ani pentru infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave împotriva persoanei, instanța de judecată le poate amâna executarea pedepsei până la atingerea de către copil a vârstei de 8 ani.

În cazul în care aceste persoane au renunțat la copil sau continuă să se eschiveze de la educarea lui, după avertismentul făcut de organul care exercită controlul asupra comportamentului condamnatei, față de care executarea pedepsei a fost amânată, instanța de judecată, la propunerea organului nominalizat, poate să anuleze amânarea executării pedepsei și să trimită condamnată pentru executarea pedepsei la locul stabilit în hotărârea judecătorească.

La atingerea de către copil a vârstei de 8 ani, instanța de judecată:

- a) liberează condamnată de executarea părții neexecutate a pedepsei;
- b) înlocuiește partea neexecutată a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă;
- c) trimite condamnată în instituția corespunzătoare pentru executarea părții neexecutate a pedepsei.

Toate aceste aspecte sunt neglijate deliberat de către instanțele de judecată, de către autoritățile statului și în final drepturile copiilor de vârstă 0-3 ani aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor sunt afectate, atât sub aspectul dreptului la o familie, dreptului la libertate, dreptului de a nu fi supus discriminării.

În acest context un aspect important al carențelor pe care le are Republica Moldova la capitolul respectării drepturilor copiilor mai rezidă și în faptul că nu dispune de personal abilitat calificat, cu studii de educator, psiholog care să ofere asistență copiilor și să îi creeze atmosfera de creștere ca în afara penitenciarului. Astfel, în cadrul prezentului Raport am demonstrat cum reforma serviciilor medicale prestate în penitenciare întârzie să apară, deși autoritățile au fost informate de către organismele internaționale și naționale în domeniul protecției drepturilor copilului, despre necesitatea îndeplinirii acesteia încă din anul 2012. ceea ce Acest fapt demonstrează o lipsă de dorință din partea statului de a implementa standardele existente și de a asigura protecția juridică, socială a unui grup vulnerabil de persoane, care nu trebuie să sufere pentru faptul că, în lipsa vinovăției, s-au pomenit în locurile de detenție.

Raportând numărul mamelor cu copii aflate în penitenciare la numărul total de deținuți din Republica Moldova, concluzionăm că persoanele însărcinate și cele cu copii în locurile de detenție reprezintă un număr relativ mic în comparație cu numărul total de deținuți, numărul este

relativ mic chiar și în coraport cu rata medie europeană, însă chiar și în aceste condiții statul nu poate să ofere o protecție adecvată a drepturilor acestor persoane.

Ținând cont de faptul că la moment în Republica Moldova avem mame cu copii în două penitenciare, ne vom axa pe analiza situației de fapt anume la aceste instituții.

Astfel, referitor la Penitenciarul nr.7-Rusca, după cum am menționat anterior, la situația de la 01 octombrie 2018 sunt 7 mame care au 7 copii cu vârsta 0-3 ani, menționăm că numărul acestora pe parcursul anului poate varia. În cadrul acestui penitenciar nu este angajat un medic pediatru, în acest sens, în situația în care copiii au nevoie de consultație aceștia urmează a fi deplasați fie la Penitenciarul nr.16, fie la o instituție medicală comunitară, astfel, apreciem că în situațiile urgente viața copilului este pusă în pericol din simplu fapt că nu există personal medical abilitat.

Urmare a celor expuse, precizăm că la același penitenciar, precum și la Penitenciarul nr.16, de altfel ca și în toate penitenciarele din țară nu este prevăzută o linie bugetară separată pentru asigurarea necesităților copiilor cum ar fi: îmbrăcăminte și încălțăminte, produse de igienă, pampers, produse medicamentoase, hrana - alimentația fiind asigurată din rația alimentară prevăzută pentru mame conform Hotărârii de Guvern indicate anterior, fapt care duce la o subnutriție atât a mamei cât și a copilului. În anumite situații, pentru a asigura aceste lipsuri, se mai procură din fonduri private sau din donații de la ONG-uri.

La fel, este dificilă resocializarea persoanei condamnate și socializarea copiilor care se află în locurile de detenție cu mamele lor, or, deși acestea au parte de ieșiri programate la medic, deținutele nu au voie mai des decât odată pe an să participe la evenimente culturale, cum ar fi teatre sau alte evenimente culturale, care sunt organizate, de regulă, doar prin intermediul ONG-urilor.

Un alt aspect problematic îl reprezintă lipsa unei reglementări clare a procedurii de transmitere a copilului spre îngrijire unei rude, după perioada de 3 ani, în care s-a aflat alături de mama sa în penitenciar, or, atât copilul cât și ruda care îl va prelua necesită consiliere psihologică și formarea legăturii dintre copil și tutore, aspect neglijat de către autorități, în acest sens se poate crea situația în care copilul să fie supus unui stres mai puternic aflându-se în afara penitenciarului, decât în situația aflării în instituția de detenție.

Menționăm că la Penitenciarul nr.16 condițiile de detenție și problemele sociale sunt practic identice cu cele descrise *supra*, astfel, la moment în penitenciar sunt deținute în sectorul de mame 8 persoane și 9 copii, capacitatea maximă a instituției fiind de 5 saloane în care pot fi internate câte 2 mame simultan. Ținând cont de specificul instituției, penitenciar de tip spital, perioada de deținere în Penitenciarul nr.16 este determinată de durata tratamentului pe care îl

primește persoana sau copilul acesteia, sau perioada maximă până la atingerea vârstei de 3 ani a copilului.

Reieșind din cele expuse mai sus, constatăm că sistemul penitenciar din Republica Moldova întrunește numeroase curențe atât sub aspect legislativ, nefiind reglementate instituțiile-cheie ale sistemului execuțional-penal, nu dispune de infrastructură, nu dispune de personal abilitat, lipsesc liniile bugetare separate în bugetele instituțiilor penitenciare pentru asigurarea necesităților vitale ale copiilor aflați împreună cu mamele lor în locurile de detenție unde acestea își execută pedeapsă penală.

În concluzie, considerăm stringent necesară includerea unor acțiuni eficiente pentru soluționarea acestor curențe în strategiile de dezvoltare pe termen scurt ca prioritare pentru Republica Moldova, și, cel mai important în acest sens, asigurarea implementării în practică a strategiilor adoptate, or, drepturile omului/ drepturile copilului reprezintă un domeniu care nu poate fi neglijat sau ignorat de către autoritățile statului și/sau de orice persoană fizică sau juridică, indiferent de statutul sau forma juridică de organizare.

V. Concluzii și recomandări

Analizând situația respectării drepturilor copiilor cu vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor ce-și execută pedeapsa cu închisoarea în instituțiile penitenciare din Republica Moldova pentru anul 2018, prin prisma activității Avocatului Poporului pentru Protecția Drepturilor Copilului, în contextul monitorizării implementării la nivel național a Convenției ONU privind drepturile copilului, am identificat un șir de probleme existente în sistemul penitenciar, am analizat reglementările internaționale, precum și practica altor state în reglementarea obiectului raportului.

Astfel, în urma realizării studiului, venim cu o serie de **concluzii** referitoare la situația respectării drepturilor copiilor cu vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor ce-și execută pedeapsa cu închisoarea în instituțiile penitenciare din Republica Moldova:

1. Reforma actuală a sistemului penitenciar nu aduce schimbări radicale asupra situației respectării drepturilor persoanelor condamnate, în general, precum și asupra asigurării respectării drepturilor copiilor de vârsta 0-3 ani care se află împreună cu mamele lor în locurile de detenție unde acestea își ispășesc pedeapsa, în mod special. Reforma sistemului penitenciar a vizat necesitățile administrării penitenciarelor existente și nu a avut drept premisă cel puțin colaterală protecția persoanelor care se află în instituțiile de detenție.
2. Prevederile Codului de Executare și ale Statutului de Executare a pedepsei de către condamnați trebuie să conțină un capitol aparte destinat exclusiv femeilor însărcinate și persoanelor care au copii în penitenciare, deși la momentul actual, formal, asemenea capitole există în actele normative menționate, acestea se suprapun și vizează în esență doar tipul de penitenciar în care poate fi plasată mama, fără a oferi garanții reale acestor persoane.
3. Respectarea drepturilor persoanelor din penitenciare, copii sau adulți, și dezvoltarea sistemului penitenciar nu constituie o prioritate în politicile statale. După cum am indicat în prezentul Raport, dezvoltarea sistemului penitenciar prin prisma pct.16 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.350 cu privire la aprobarea priorităților de politici sectoriale pe termen mediu (2019-2021), dezvoltarea capacităților și infrastructurii sistemului penitenciar. Optimizarea condițiilor de detenție este plasată undeva la sfârșitul listei de priorități, la categoria „alte obiective”.
4. Reamintim lipsa liniilor bugetare separate în bugetele instituției penitenciare, pentru a asigura necesitățile vitale ale copiilor aflați în instituțiile de detenție alături de mamele lor condamnate, privind îmbrăcămintea și încălțăminte, produsele de igienă și

medicamentoase, hrana copiilor, fapt care poate duce la malnutriția copiilor și a mamelor, de asemenea și pentru asigurarea alimentației adecvate a femeilor gravide.

5. Socializarea copiilor aflați în instituțiile penitenciare este slab promovată, astfel la momentul când copilul urmează să părăsească instituția penitenciară, copilul este supus unui stres psihologic de schimbare a mediului.
6. Lipsa cadrelor medicale și altor specialiști în penitenciare este o problemă stringentă a sistemului penitenciar.
7. Atestarea serviciului medical în penitenciare nu este realizată, respectiv calitatea serviciilor medicale este inferioară celei oferite de sistemul public de asistență medicală.
8. Lipsa psihologilor și pedagogilor în instituțiile penitenciare la fel constituie o problemă stringentă.

În contextul celor menționate în conținutul Raportului și al concluziilor enunțate, venim cu următoarele **recomandări**:

1. Crearea unei linii bugetare separate în bugetul instituției penitenciare predestinate necesităților vitale ale copiilor și ale femeilor gravide privind alimentația, asigurarea asistenței medicale calificate, haine, încălțăminte, produse de igienă, etc.;
2. Contractarea instituțiilor medicale private pentru prestarea serviciilor necesare calitative și la timp;
3. Motivarea personalului angajat și suplinirea funcțiilor vacante, în special a celor cu profil medical, educațional și psihologic.
4. Includerea instituțiilor penitenciare pe lista instituțiilor care beneficiază de specialiști calificați, repartizați.
5. Formarea și instruirea continuă a personalului din instituțiile penitenciare;
6. Angajarea specialiștilor pentru a asigura educația parentală a mamelor deținute;
7. Asigurarea copiilor și mamelor cu suficiente produse de igienă, vestimentare, medicamente, hrană;
8. Fortificarea conlucrării între administrația instituțiilor penitenciare și autoritățile tutelare;
9. Crearea și dezvoltarea programelor socio-educative cu accentul pe contactul cu lumea din exteriorul penitenciarului;
10. Modificarea Regulamentului procedurii și condițiilor de transmitere a copilului către părintele aflat în libertate/tutorelui, cu implicarea activă a autorității tutelare.
11. Modificarea legislației privind mărirea numărului de vizite a persoanei care va prelua copilul în ultimul an de aflare a copilului alături de mamă;

- 12.** Dezvoltarea programelor privind acordarea consilierii psihologice prin ședințe comune cu participarea mamei/copilului/persoanei în a cărei custodie va fi transmis copilul.
- 13.** Asigurarea mamelor cu copii cu vârsta de 0-3 ani cu spațiu locativ, conform normativelor existente.
- 14.** Asigurarea unui mediu prietenos copiilor, în special în spațiile de joacă în interiorul instituției, cât și pe teritoriul acesteia, care să corespundă standardelor de protecție și siguranță din domeniu.

BIBLIOGRAFIE:

1. Body of Principles for the Protection of All Persons Under Any Form of Detention or Imprisonment, G.A. Res. 43/173, Principle 5(2), U.N. Doc. A/RES/43/173 (Dec. 9, 1988)
2. Convenția ONU pentru Drepturile Copilului din 20 noiembrie 1989
3. Carta Drepturilor Fundamentale
4. Constituția Republicii Moldova
5. Codul de Executare al Republicii Moldova
6. Codul Penal al Republicii Moldova
7. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova
8. Legea nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului
9. Legea nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc sau a copiilor separați de părinți
10. Legii Nr.300 din 21.12.2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.609 din 29.05.2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților;
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.83 din 26.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.350 din 18.04.2018 cu privire la aprobarea priorităților de politici sectoriale pe termen mediu (2019-2021);
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 901 din 27.10.2014 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru reorganizarea serviciilor medicale din penitenciare pe anii 2015-2016;
15. Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022;
16. Recomandarea din 2000 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei
17. Raportul privind situația specială a femeilor din închisori și impactul încarcerării părinților asupra vieții sociale și familiale (2007/2116(INI))
18. Recomandarea R (98)7 a Comitetului de Miniștri ai Consiliului Europei a statelor membre, referitor la aspectele etice și organizaționale de îngrijiri medicale în mediul penitenciar;
19. Regulile minime standard pentru tratamentul deținuților
20. Raportul privind vizita efectuată în Republica Moldova de CPT
21. Strategia de Dezvoltare a Sistemului Penitenciar pentru anii 2016-2020
22. Белоус В.Г., Дивитаева О.А. О научной школе медицинского права НОУ ВПО «Институт управления» // На пути к гражданскому обществу. – 2015. – № 2, с.11-16.